Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Економіки та менеджменту
(повна назва факультету)
бухгалтерського обліку та аудиту
(повна назва кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня

магістра
(назва освітнього ступеня)

на тему: **Облік, аналіз та оподаткування діяльності фермерських господарств (на прикладі ФГ «МАРЯН-М»)**

Виконав: студент (ка) VI курсу, групи ПОм-61
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
(шифр і назва спеціальності)

Мерва М.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник Хомин П.Я.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль Митник У.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Завідувач кафедри Співак С.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Рецензент Дмитрів Д.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль
2024

Міністерство освіти і науки України

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Факультет Економіки та менеджменту

(повна назва факультету)

Кафедра бухгалтерського обліку та аудиту

(повна назва кафедри)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Співак С.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)
«__» _____ 20__р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття освітнього ступеня магістр

(назва освітнього ступеня)

за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

(шифр і назва спеціальності)

студенту Мерві Мар'яну Михайловичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік, аналіз та оподаткування діяльності фермерських господарств (на прикладі ФГ «МАРЯН-М»)

Керівник роботи Хомин Петро Якимович, д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Затверджені наказом ректора від «08» жовтня 2024 року № 4/7-974

2. Термін подання студентом роботи 16.12.2024 р.

3. Вихідні дані до роботи Навчальна та наукова література, нормативно-правові та законодавчі акти з питань обліку, аналізу, оподаткування, фінансова звітність досліджуваного підприємства

4. Зміст роботи (перелік питань, які потрібно розробити)

Теоретико-методичні засади обліку, аналізу та оподаткування фермерських господарств

Методико-організаційні підходи до побудови обліку та оподаткування ФГ «МАРЯН-М»

Аналізування ефективності діяльності ФГ «МАРЯН-М»

Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, слайдів)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Охорона праці	Голда Н.М.		
Безпека в надзвичайних ситуаціях	Стручок В.С.		

7. Дата видачі завдання 09.10.2024р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Погодження плану кваліфікаційної роботи з керівником	до 14.10.2024 р.	
2	Підбір і опрацювання літератури	до 24.10.2024 р.	
3	Підготовка розділу 1 «Теоретико-методичні засади обліку, аналізу та оподаткування фермерських господарств»	до 06.11.2024 р.	
4	Підготовка розділу 2 «Методико-організаційні підходи до побудови обліку та оподаткування ФГ «МАРЯН-М»»	до 20.11.2024 р.	
5	Підготовка розділу 3 «Аналізування ефективності діяльності ФГ «МАРЯН-М»	до 02.12.2024 р.	
6	Підготовка розділу 4 «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях»	до 09.12.2024 р.	
7	Подання кваліфікаційної роботи для здійснення перевірки на плагіат	до 12.12.2024 р.	
8	Попередній захист роботи	13.12. 2024 р.	
9	Подання готової роботи на кафедру	до 16.12.2024 р.	

Студент _____ Мерва М.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Хомин П.Я.
(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ 6
1.1. Організаційно-економічні основи діяльності фермерських господарств 6
1.2. Основні засади обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств 12
1.3. Економічна характеристика діяльності ФГ «МАРЯН-М» 17
Висновки до розділу 1 21
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФГ «МАРЯН-М» 23
2.1. Методичні аспекти обліку ФГ «МАРЯН-М» 23
2.2. Методика та організація оподаткування фермерських господарств 28
2.3. Формування звітних даних діяльності фермерських господарств 32
Висновки до розділу 2 38
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФГ «МАРЯН-М» 40
3.1. Аналізування показників балансу та фінансових результатів ФГ «МАРЯН-М» 40
3.2. Оцінювання фінансового стану фермерського господарства 51
Висновки до розділу 3 54
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ 55
4.1. Охорона праці на ФГ «МАРЯН-М» 55
4.2. Розроблення і реалізація заходів щодо захисту працівників фермерського господарства від наслідків надзвичайних ситуацій 57
Висновки до розділу 4 59
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ 60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 66
ДОДАТКИ 72

АНОТАЦІЯ

Мерва М.М. Облік, аналіз та оподаткування діяльності фермерських господарств (на прикладі ФГ «МАРЯН-М»). – Рукопис.

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування. – Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя. – Тернопіль, 2024.

Дослідження обліку, аналізу оподаткування діяльності фермерських господарств включає теоретико-методичні та організаційні засади обліку, аналізу та оподаткування фермерських господарств.

Охарактеризовано основні аспекти організації фермерських господарств. Визначено основні принципи обліку в аграрних підприємствах, аналізу фінансових результатів, а також основи оподаткування. Проведено аналіз основних показників діяльності фермерського господарства «МАРЯН-М». Розглянуті методи обліку, що застосовуються у ФГ «МАРЯН-М», техніку ведення бухгалтерських записів в аграрному секторі. Визначено особливості оподаткування, зокрема вибір податкових режимів для фермерського господарства, особливості застосування спрощеної системи, а також податкові пільги для аграріїв. Описано процес формування звітності, підготовка фінансових та податкових звітів. Проведено аналіз фінансових показників ФГ «МАРЯН-М», зокрема структури активів і пасивів, показників ліквідності, рентабельності та фінансової стійкості підприємства. Оцінено фінансовий стан ФГ «МАРЯН-М», проведено аналіз платоспроможності, кредитоспроможності та ефективності використання ресурсів. Вивчено основні питання організації щодо охорони праці у фермерському господарстві й забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: фермерське господарство, земельні ділянки, єдиний податок, облік, аналіз, декларація.

ВСТУП

Актуальність теми. Облік, аналіз та оподаткування діяльності фермерських господарств є важливими складовими управління аграрним сектором економіки. В умовах постійних змін на ринку сільськогосподарської продукції, фермери стикаються з необхідністю ефективно організовувати облік своєї діяльності, забезпечуючи правильність відображення доходів та витрат. Це дозволяє не лише контролювати фінансовий стан господарства, а й забезпечує основу для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Завдяки належному веденню бухгалтерії фермерські господарства можуть своєчасно виявляти фінансові проблеми та оптимізувати витрати.

Одним із важливих аспектів є аналіз фінансових результатів діяльності фермерських господарств, який допомагає виявити сильні та слабкі сторони їх діяльності, а також сприяє плануванню подальшого розвитку. Аналіз вартості виробництва, ефективності використання ресурсів та прибутковості є основою для прийняття стратегічних рішень. У свою чергу, належне оподаткування відіграє важливу роль у фінансовій стабільності господарства, адже правильне застосування податкових режимів і пільг дає змогу знизити податкове навантаження та створити сприятливі умови для росту підприємства.

Питання обліку, оподаткування та аналізу діяльності фермерських господарств стали об’єктом ґрунтовного вивчення багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, чий внесок у розвиток теорії та практики цієї галузі є важливим. Теоретико-методичні основи обліку, оподаткування та аналізу діяльності сільськогосподарських підприємств, у т.ч. фермерських господарств, розробляли такі відомі вчені, як М.Ф. Ван Бред, Р.Ф. Бруханський, Т.В. Дідоренко, В.А. Дерій, В.М. Жук, Н.Г. Здирко, О.С. Кривоконь, Я.І. Костецький, М.Ф. Кропивко, В.Г. Лінник, М.С. Палюх, П.Р. Пуцентейло, М.Ф. Огійчук, П.Т. Саблук, П.Я. Хомин, О.В. Ярощук та інші. Їх

дослідження значною мірою сприяли формуванню сучасних підходів до організації обліку, аналізу і оподаткування в аграрному секторі економіки. Водночас існують невирішені питання, пов'язані із вивченням методичних підходів до обліку, оподаткування, аналізу фермерських господарств щодо ефективності їх діяльності в умовах сталого розвитку. Дані питання потребують більш детального вивчення в сучасних умовах гсоподарюванян фермерських господарств.

Мета і завдання дослідження. Метою є дослідження теоретико-методичних та організаційних засад обліку, аналізу та оподаткування фермерських господарств з формуванням напрямків їх удосконалення.

Для досягнення вказаної мети необхідне виконання завдань:

- дослідження організаційно-економічних основ діяльності фермерських господарств;
- вивчення основних засад обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств;
- здійснення оцінки основних показників діяльності ФГ «МАРЯН-М»;
- дослідження методичних та організаційних підходів до побудови обліку та оподаткування ФГ «МАРЯН-М», подання пропозицій щодо удосконалення;
- аналізування ефективності діяльності ФГ «МАРЯН-М»;
- оцінювання фінансового стану фермерського господарства;
- розкриття організаційних основ щодо охорони праці на підприємстві та забезпечення безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Об'єкт дослідження. Об'єктом представлено діяльність фермерських господарств.

Предмет дослідження. Предметом дослідження виступають теоретико-методичні та організаційні підходи до апобудови обліку, аналізу та оподаткування фермерських господарств.

Методи дослідження. Основними методами стали теоретичне узагальнення та порівняльний аналіз, які дозволили глибше зрозуміти

особливості функціонування фермерських господарств у різних умовах. Також активно використовувалися дедуктивний і індуктивний підходи для формулювання висновків на основі загальних принципів та специфічних спостережень. З метою дослідження взаємозв’язків і причинно-наслідкових ефектів було використано методи аналізу причинно-наслідкових зв’язків. Для глибшого осмислення результатів також застосовувалися методи абстрактно-логічного мислення та абстрагування, що дозволяють абстрагуватися від деталей і фокусуватися на сутності явищ. У свою чергу, аналіз і синтез використовувалися для детального дослідження економічних процесів та побудови загальних висновків.

Інформаційною основою роботи виступали законодавчі акти та нормативні документи щодо регулювання діяльності фермерських господарств, теоретичних, методичних й організаційних підходів до обліку, оподаткування й аналізу діяльності фермерських господарств. Враховувалися також наукові праці вітчизняних й зарубіжних дослідників, статті з наукових журналів, звітні дані досліджуваного фермерського господарства.

Науковою новизною отриманих результатів дослідження є обґрунтування теоретичних основ, а також розробка пропозицій щодо включення додаткових показників у фінансову звітність, таких як ефективність використання земельних ресурсів, сталий розвиток та вплив на навколишнє середовище, що дозволить більш комплексно оцінити діяльність фермерського господарства.

Практичне значення отриманих результатів полягає у впровадженні запропонованих рішень у діяльність підприємства. Ці заходи мають практичний характер і дадуть можливість не лише виміряти фінансові результати, а й врахувати соціальні та екологічні аспекти, які стають важливими для сучасного агробізнесу.

Структура й обсяг роботи. Кваліфікаційна робота включає вступ, 4 розділи, висновки та пропозиції, список використаних джерел, 2 додатки. Робота містить 19 таблиць та 14 рисунків.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

1.1. Організаційно-економічні основи діяльності фермерських господарств

Організаційно-економічні основи діяльності фермерських господарств є важливим аспектом аграрної економіки, оскільки від їхнього ефективного функціонування залежить не лише прибутковість окремих господарств, а й стабільність та розвиток сільського господарства в цілому. Фермерські господарства виступають основними виробниками сільськогосподарської продукції, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку місцевих економік. Вивчення організаційно-економічних основ дозволяє розкрити ключові фактори, що впливають на ефективність їх діяльності, зокрема правильне управління ресурсами, організація виробничих процесів, вибір форм власності та взаємодія з ринками збуту.

Фермерське господарство виступає формою підприємницької діяльності одного або ж кількох громадян. Вони мають мати між собою родинні або сімейні відносини. Це чітко регулюється чинним законодавством. Вимоги щодо членів фермерського господарства подано на рис. 1.1.

Створення фермерського господарства має на меті вироблення товарної сільськогосподарської продукції, виконання її переробки та продаж для того, щоб отримати прибуток. При цьому використовуються земельні ділянки, які засновники фермерського господарства мають у власності або/та у користуванні, в т.ч. і в оренді, в наступних цілях згідно законодавства [39]:

- ведення фермерського господарства;
- товарне сільськогосподарське виробництво;

- особисте селянське господарство.

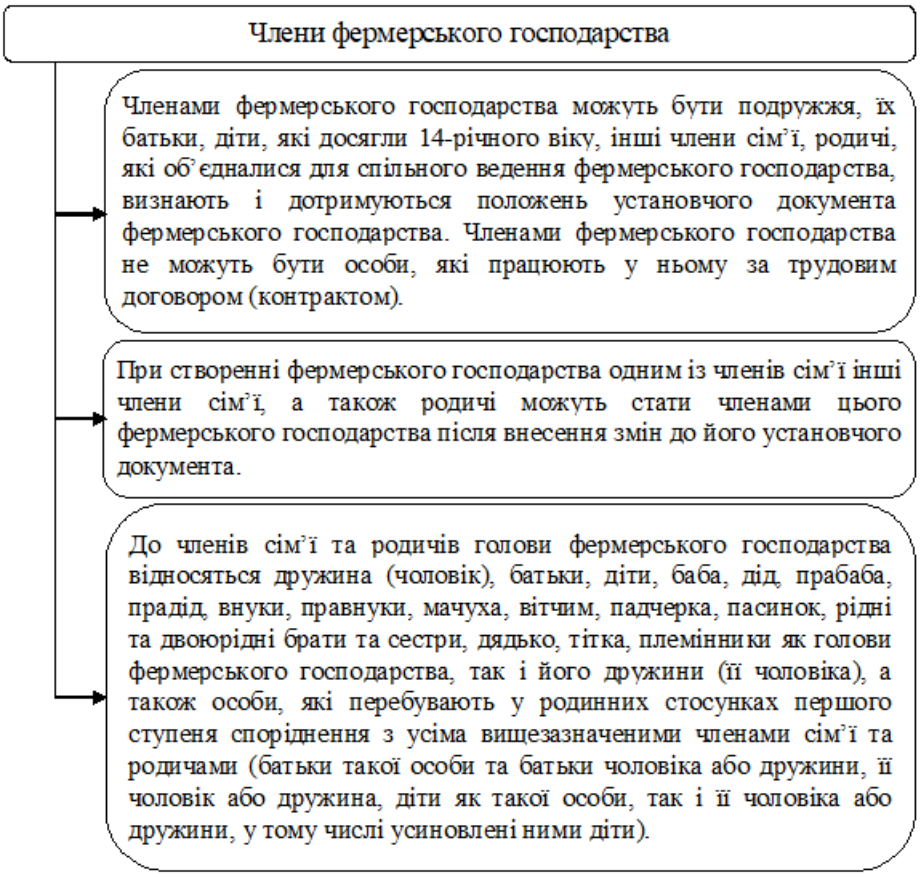

Рис. 1.1. Вимоги до членів фермерських господарств

На початку своєї діяльності фермерському господарству потрібно пройти державну реєстрацію: юридичної особи або фізичної особи – підприємця. Основним юридичним документом функціонування є статут. Якщо не створюється юридична особа – то функціонування відбувається на підставі договору про створення.

Ці документи повинні містити інформацію про назву, адресу, місцезнаходження, предмет та мету діяльності, підходи формування майна, органи управління, особливості вступу/виходу, підходи прийняття рішень тощо згідно законодавства. Варіанти організаційно-правових форм створення фермерського господарства подано у табл. 1.1 [39].

Таблиця 1.1

Організаційно-правові форм створення фермерського господарства

№ з/п	Зміст організаційно-правової форми	Установчий документ
1	ФГ як юридична особа	Статут
2	ФГ як фізична особа-підприємець без статусу юридичної особи	Договір (Декларація) про створення ФГ
3	Сімейне фермерське господарство (надалі СФГ) як юридична особа	Статут
4	СФГ без статусу юридичної особи	Договір (Декларація) про створення СФГ

Класифікація фермерських господарств передбачена Господарським кодексом України [8; 37]. Поділ здійснюється залежно від середньої кількості працівників та річного доходу (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Критерії класифікації фермерських господарств згідно законодавства

№ з/п	Категорія юридичної особи суб'єкта господарювання	Критерії				
		Господарський кодекс України		Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»		
		Середня кількість працівників за звітний період (календарний рік)	Річний дохід від будь-якої діяльності	Балансова вартість активів	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Середня кількість працівників
1	Суб'єкти мікро-підприємництва	Не перевищує 10 осіб	Не перевищує суми, еквівалентної 2 млн. євро, визначеної за середньорічним курсом НБУ	До 350 тисяч євро включно	До 700 тисяч євро включно	До 10 осіб включно
2	Суб'єкти малого підприємництва	Не перевищує 50 осіб	Не перевищує суми, еквівалентної 10 млн. євро, визначеної за середньорічним курсом НБУ	До 4 мільйонів євро включно	До 8 мільйонів євро включно	До 50 осіб включно
3	Суб'єкти середнього підприємництва	Не перевищує 250 осіб	Не перевищує суми, еквівалентну 50 млн. євро, визначеної за середньорічним курсом НБУ	До 20 мільйонів євро включно	До 40 мільйонів євро включно	До 250 осіб включно
4	Суб'єкти великого підприємництва	Не перевищує 250 осіб	Перевищує суму, еквівалентну 50 млн. євро	Понад 20 мільйонів євро	Понад 40 мільйонів євро	Понад 250 осіб

Власність фермерського господарства формується за рахунок будь-якого майна, яке потрібне з метою ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не є забороненим законодавством (рис. 1.2).

МАЙНО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА
земельні ділянки, будівлі, споруди, облаштування
право користування землею, водою та іншими природними ресурсами, будівлями, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права (в тому числі на інтелектуальну власність)
матеріальні цінності
цінні папери
продукція, вироблена господарством в результаті господарської діяльності
одержані доходи
грошові кошти, які передаються членами фермерського господарства до його складеного капіталу
інше майно, набуте на підставах, що не заборонені законом

Рис. 1.2. Складові майна фермерського господарства

Основним активом майна фермерського господарства виступає земля. Складові землі фермерського господарства визначені Земельним кодексом України (рис. 1.3) [14].

Рис. 1.3. Складові землі фермерського господарства

Усе майно фермерського господарства відповідно до походження поділяється на:

- майно, отримане від членів фермерського господарства;
- майно, яке фермерське господарство створило або придбало;
- майно, що є залученим на умовах оренди фермерським господарством.

Майно, отримане від членів фермерського господарства, відповідно до форми внеску включає наступні види:

- матеріальні активи, право власності по яких передається фермерському господарству як юридичнох особи від членів господарства;
- нематеріальні активи, тобто права володіння та користування майном (спорудами, будівлею, землею тощо), право власності на які не переходить фермерському господарству від членів господарства, вони залишаються власниками таких майнових прав. Майнові права надаються фермерському господарству на умовах користування;
- грошові кошти, як і матеріальні активи, переходять у власність фермерського господарства як юридичної особи від членів господарства.

Майно, яке фермерське господарство створило або придбало, вважається відокремленим майно юридичної особи. Воно утворюється в процесі функціонування у матеріальній та нематеріальній формі. У випадку ліквідації фермерського господарства саме це майно підлягає розподілу між його членами. Також цей підхід використовується у випадку припинення членства у фермерському господарстві. Майно, як є у власності фермерського господарства як юридичної особи, включає майнові об’єкти, які господарство отримує або купляє як самостійний господарюючий суб’єкт. Дані майнові об’єкти можуть бути придбані на позичені кошти чи отримані від продажу власної виробленої сільськогосподарської або іншої продукції.

Саме цим майном фермерське господарство несе відповідальність по своїх зобов'язаннях.

Майно, що є залученим на умовах оренди фермерським господарством, виступає майном на умовах користування на основі укладених договорів оренди з фізичними чи юридичними особами. Право власності на таке майно залишається у його власників, тобто орендодавців.

В цілому для створення фермерського господарства потрібно виконати наступні дії (рис. 1.4).

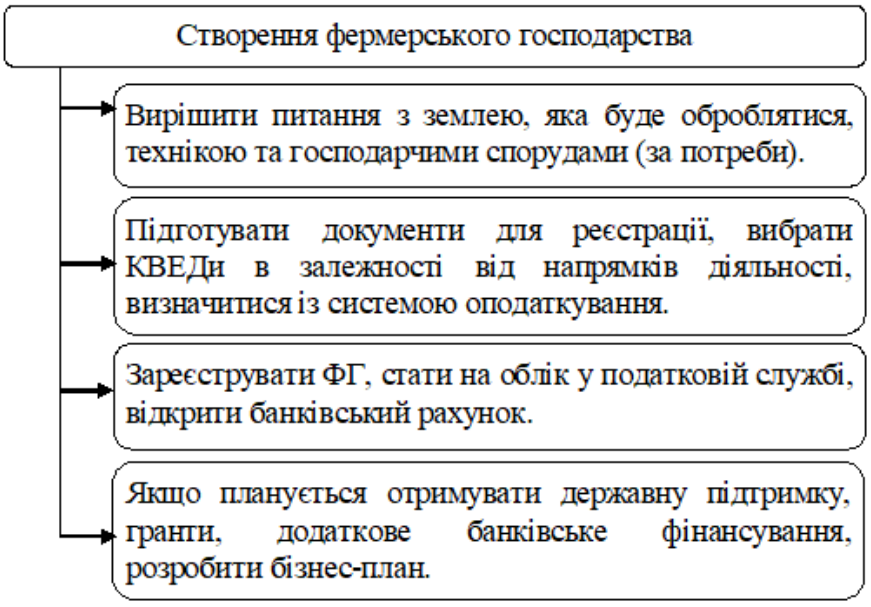

Рис. 1.4. Етапи створення фермерського господарства

Головою фермерського господарства можна обирати лише із членів відповідної сім'ї. Відповідно засновник або інша особа, що передбачена у статуті господарства, виступає головою фермерського господарства [39]. Саме голова є представником господарства при вирішенні різних питань із органами державної влади, підприємствами, організаціями, установами, іншими особами згідно законодавства. Він також може укладати угоди від імені господарства та вчиняти інші юридично значимі дії згідно законодавства. За необхідності голова може доручати свої обов'язки для виконання у письмовій формі одному із членів господарства або особі, що працює по контракту.

1.2. Основні засади обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств

Основні засади обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств є ключовими аспектами для забезпечення ефективного управління та стабільного розвитку аграрного сектору. Облік у фермерських господарствах має на меті систематизацію та відображення всіх фінансових операцій, що дозволяє контролювати витрати та доходи, а також оцінювати економічну ефективність діяльності. Аналіз дозволяє здійснювати глибоке вивчення результатів господарської діяльності та визначати можливості для підвищення продуктивності. Водночас, правильне оподаткування є необхідним для виконання зобов'язань перед державою, забезпечуючи фермерів сприятливими умовами для розвитку бізнесу. Сукупність цих елементів дозволяє досягти фінансової стабільності та сприяє сталому розвитку фермерських господарств в умовах ринкової економіки.

Можливі варіанти організаційно-правових форм фермерських господарств визначають організаційні основи обліку. Згідно чинного законодавства фермерське господарство здійснює облікове відображення результатів свого функціонування. На підставі даних поточного обліку господарство формує фінансову звітність, статистичні дані і інші дані згідно законодавства України [39].

Ведення бухгалтерського обліку виконується головою фермерського господарства, один із членів сім'ї по його дорученню або ж фахівець на умовах договору. Такі підходи визначені Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» щодо самосійного вибору форми організації облікового апарату [37].

Фермерське господарство в процесі функціонування самостійно приймає рішення щодо:

- визначення параметрів та напрямів облікової політики;

- вибору форм бухгалтерського обліку як сукупності регістрів обліку, варіантів реєстрації та систематизації даних у них згідно визначених методологічних вимог та з врахуванням специфіки господарської діяльності та обраної технології зведення облікової інформації;
- визначення підходів до побудови управлінського обліку, звітності та здійснення контрольних дій господарських операцій;
- встановлення відповідальних осіб щодо підпису документів;
- розробки послідовності документообігу та технології зведення даних, робочий план рахунків та аналітичних регістрів.

Основним призначенням розробки підходів до бухгалтерського обліку на фермерському господарстві є виконання оптимізації процесу організації та ведення обліку й формування фінансової звітності шляхом вибору та визначення методів та процедур обліку. Це здійснюється шляхом формування наказів, положень, іншої організаційно-розпорядчої документаціх та системи внутрішньої документації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Напрями облікової політики у фермерському господарстві

Документ (група документів)	***Склад (характеристика)***
Наказ про облікову політику	Правовий акт, що видається керівником підприємства (структурного підрозділу), який діє на основі єдиноначальності, з метою регламентації основ організації та ведення обліку та внутрішнього контролю на підприємстві
Положення про облікову політику	Правовий акт, що встановлює системно пов'язані норми і правила з питань організації та ведення обліку і внутрішнього контролю на підприємстві
Організаційно-розпорядчі документи	Внутрішні правила, інструкції, регламенти, стандарти щодо засад ведення обліку чи рішення конкретної господарської ситуації
Інша внутрішня документація	Графіки документообігу, робочий план рахунків, посадові інструкції облікових робітників, проект автоматизованого ведення обліку тощо

Організація бухгалтерського обліку у фермерському господарстві виступає максимально скорочена та спрощена, оскільки у штаті господарства

зазвичай немає великої кількості працівників, що виконували функції ведення обліку. Саме спрощена система оподаткування для фермерського господарства визначає сплату єдиного податку замість сплати певних податків, зборів, платежів.

Формування облікової політики фермерського господарства передбачає наступні елементи:

- форма ведення бухгалтерського обліку та його організації;
- визначення способів ведення обліку з дотриманням вимог законодавства;
- розробка елементів облікової політики з врахуванням специфіки діяльності фермерського господарства (робочий плану рахунків, формування наказу про облікову політику тощо);
- розробка елементів облікової політики в процесі функціонування фермерського господарства (визначаються як додатки до наказу про облікову політику);
- розробка обов'язкових елементів облікової політики [5; 16].

Розробка облікової політики передбачає важливі фактори: форма власності; організаційно-правовова структура підприємства; види економічної діяльності, що мають вплив на ведення обліку; обсяги діяльності підприємства; номенклатура продукції; чисельність працівників тощо. Саме розробка облікової політики виступає визначальним чинником в процесі створення та функціонування фермерського господарства, оскільки прийняті облікові підходи мають вирішальний вплив на фінанові результати діяльності фермерського господарства.

Багатоваріативними є системи оподаткування операцій, які залежать від належності фермерських господарств до певної організаційно-правової форми. Фермерське господарство можна реєструвати як юридичну, так і фізичну особу – підприємця. Відповідно кожен з цих варіантів має свої особливості оподаткування (табл. 1.4) [32; 44].

Таблиця 1.4

Системи оподаткування фермерських господарств

Категорія	Загальна система для фізичних осіб - підприємців	Спрощена система для фізичних осіб - підприємців	Загальна система для юридичних осіб	Спрощена система для юридичних осіб
Податки та збори	Податок на доходи 18%, ЄСВ 22%, військовий збір 1,5%	Єдиний податок, ЄСВ, в залежності від групи	Податок на доходи фізичних осіб 18%, ЄСВ 22%, військовий збір 1,5%, податок на землю	Єдиний податок, ЄСВ, залежно від групи та діяльності
Переваги	Вигідно для господарств з високими витратами	Спрощений облік, менше податкових зобов'язань	Вигідно для господарств з великими витратами	Звільнення від деяких податків (податок на прибуток, земельний податок)
Обмеження за доходом	Залежить від витрат і доходів	Перша група – до 1185700 грн., друга – до 5921400 грн., третя – до 8285700 грн.	Річний дохід менше 20 млн грн. (річний звіт), в іншому випадку – щоквартальний звіт.	Обмеження залежить від групи та доходу (для четвертої групи немає обмежень)
Групи оподаткування (для ФОП)	-	1 група: 302,80 грн + ЄСВ, 2 група: 1420,00 грн + ЄСВ, 3 група: 5% від доходу	-	Третя група: 5% від доходу, 4 група: фіксований податок за земельною площею
Пільги та винятки	Податки сплачуються з чистого прибутку	Спрощена система для малих фермерських господарств	Можливість сплачувати лише 1 раз на рік декларацію при доході менше 20 млн грн	Для сімейних фермерських господарств з підтримкою держави та обмеженнями
Особливості	Зручна для господарств з великими витратами, податки з чистого прибутку	Підходить для невеликих фермерських господарств	Податок на землю залежить від кількості землі	Простіша система для малих підприємств, можливість отримати державну підтримку

Фермерське господарство, зареєстроване як юридична особа, має свою специфіку оподаткування, оскільки воно підлягає загальній системі оподаткування з усіма відповідними податками, такими як податок на прибуток, ПДВ та інші збори. Це означає, що фермерське господарство повинно вести більш детальний облік господарських операцій, подавати звітність та виконувати зобов’язання перед державою відповідно до

законодавства. У свою чергу, фермерське господарство, зареєстроване як фізична особа – підприємець, має спрощену систему оподаткування, що включає можливість вибору між єдиним податком або загальною системою оподаткування. Спрощена система передбачає менше бюрократичних процедур та знижені ставки податків, що робить її більш привабливою для малих і середніх фермерів. Однак, у разі реєстрації фермерського господарства як фізичної особи – підприємця, є певні обмеження щодо обсягу доходів і чисельності працівників, що також варто враховувати при виборі форми реєстрації [9].

Кожен з наведених варіантів системи оподаткування має свої переваги та недоліки, і фермерське господарство може обрати той варіант, що найбільше відповідає його бізнес-моделі та розміру господарства. Крім наведених податків та зборів фермерські господарства можуть сплачувати ще податок на землю, податок на нерухомість, мінімальне податкове зобов'язання 4% від нормативно-грошової оцінки землі, екологічний податок.

Основні засади аналізу діяльності фермерських господарств полягають у комплексному вивченні фінансових, виробничих та економічних показників, що дозволяють оцінити ефективність господарської діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Аналіз починається з вивчення обсягу виробництва, структури витрат, доходів та рентабельності. Важливою складовою є вивчення використання ресурсів, таких як земля, робоча сила та техніка, а також їх ефективність у забезпеченні високих результатів виробництва. Оцінка фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність та фінансова стійкість, дозволяє прогнозувати розвиток господарства і виявляти потенційні фінансові проблеми [42].

Аналіз також включає оцінку зовнішніх факторів, таких як ринкові умови, кліматичні фактори та державна політика, що можуть впливати на діяльність фермерського господарства. Використання сучасних методів аналізу, таких як порівняльний, трендовий та факторний аналіз, дає

можливість виявити тенденції розвитку господарства, а також фактори, що визначають його економічну стійкість. Застосування цього комплексного підходу дозволяє не лише оцінити поточний стан фермерського господарства, а й розробити стратегії для оптимізації виробничих і фінансових процесів, підвищення продуктивності та прибутковості.

1.3. Економічна характеристика діяльності ФГ «МАРЯН-М»

ФГ «МАРЯН-М» було створено в 2007 році і здійснює свою діяльність у сфері вирощування зернових культур, бобових культур і насіння олійних культур. Організаційно-правовою формою функціонування ФГ «МАРЯН-М» є фермерське господарство.

Фермерське господарство є комерційною організацією, що створена родичами та членами сім'ї і які зробили внески у майновій та грошовій формі, з метою здійснення підприємницької діяльності по виробництву сільськогосподарської продукції і її переробки, зберігання, транспортування та продажу. Підприємство засоване на особистій трудовій участі родичів та членів сім'ї та використовує земельні ділянки, отримані для вказаних цілей згідно чинного законодавства.

Засновник ФГ «МАРЯН-М» – Мерва Михайло Теодозійович, є власником 100% статутного (складеного) капіталу. Він також є головою фермерського господарства. За його відсутності обов'язки голови господарства, а також ведення фінансових розрахунків покладено на члена господарства – Мерву Галину Павлівну.

Предметом економічної діяльності фермерського господарства є:

- сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг (змішане сільське господарство);
- тваринництво;
- вирощування однорічних, дворічних та багаторічних культур;

- допоміжна діяльність у сільському господарстві та післяурожайна діяльність;
- виробництво харчових продуктів;
- оптова торгівля тощо.

Інформація про ФГ «МАРЯН-М», яка відкрита в публічному просторі, подана в табл. 1.5 [47].

Таблиця 1.5

Характеристика ФГ «МАРЯН-М»

№ з/п	Інформація про підприємство	Характеристика
1	Скорочена назва	ФГ «МАРЯН-М»
2	Статус юридичної особи	Зареєстровано
3	Код ЄДРПОУ	35440620
4	Розмір статутного капіталу	1000,00 грн.
5	Організаційно-правова форма	ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
6	Форма власності	Недержавна власність
7	Види діяльності	Основний: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур Інші: 01.13 Вирощування овочів і баштанних культур, коренеплодів і бульбоплодів 01.50 Змішане сільське господарство 01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві 46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин 47.81 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами

Земельні ділянки фермерського господарства можуть бути на праві власності та постійного користування як юридичної особи, на праві приватної власності членів господарства та на умовах оренди. У власності досліджуваного фермерського господарства знаходяться земельні ділянки, які є у Тернопільській області (рис. 1.5). Усі земельні ділянки за цільовим призначенням використовуються для ведення товарного сільськогосподарського виробництва.

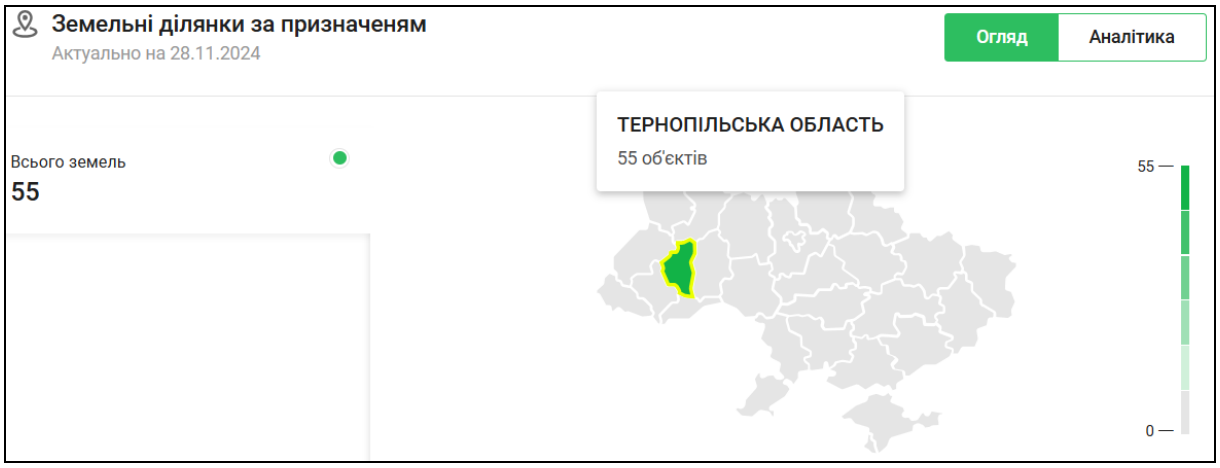

Рис. 1.5. Земельні ділянки ФГ «МАРЯН-М»

Прибуток, отриманий фермерським господарством після сплати податків та обов'язкових платежів у бюджет, учасники розподіляють на власний розсуд. Він може бути розподілений повністю або взагалі не розподілятися.

Фінансові результати діяльності фермерського господарства за досліджуваний період подано на рис. 1.6.

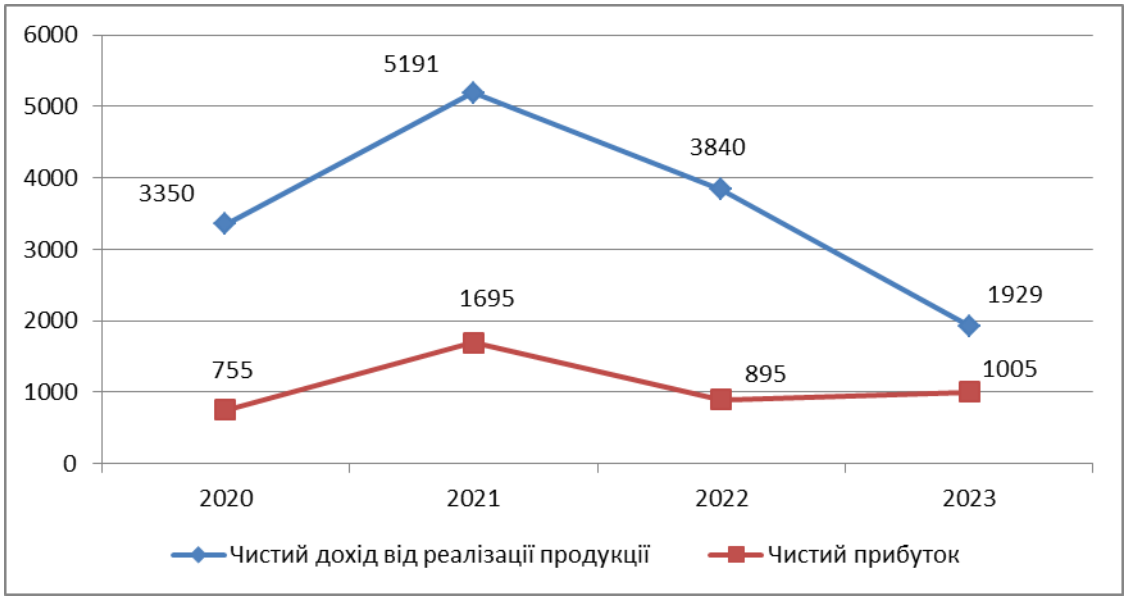

Рис. 1.6. Динаміка фінансових результатів діяльності ФГ «МАРЯН-М»

Як видно з рис. 1.6, загалом фермерське господарство показало позитивний тренд у прибутку у порівнянні з доходом, зокрема, з 2020 по

2023 рік, що свідчить про поліпшення фінансової стійкості та ефективності управління витратами. Зниження доходу в останні роки може бути тривожним сигналом, що вказує на потенційні проблеми в продажах або в ринкових умовах. Попри спад у доходах, позитивна динаміка чистого прибутку у 2023 році дозволяє зробити висновок про ефективність фермерського господарства в умовах складної економічної ситуації.

Витрати діяльності фермерського господарства подано на рис. 1.7. Собівартість реалізованої продукції за останні роки демонструє позитивну тенденцію до зниження, зокрема в 2023 році, що вказує на покращення ефективності виробництва або зниження витрат. Інші витрати також значно знизилися в 2023 році, що свідчить про успішну оптимізацію витрат і вдосконалення внутрішнього управління компанії. В цілому, зниження як собівартості, так і інших витрат є позитивним сигналом для фермерського господарства, оскільки це може свідчити про підвищення рентабельності та здатність адаптуватися до змінних ринкових умов.

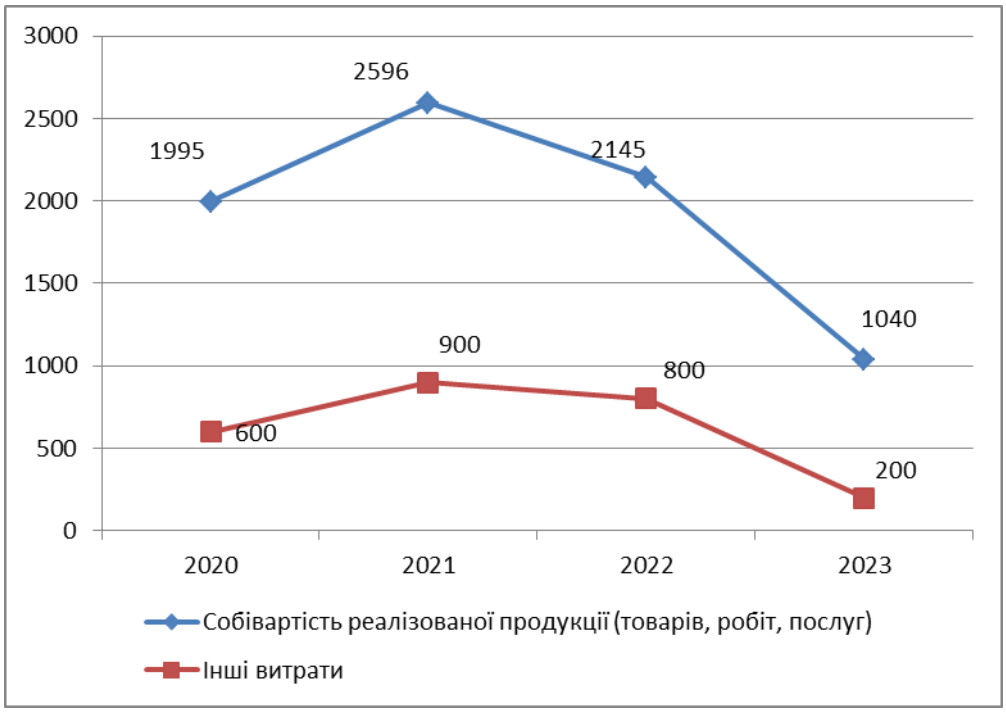

Рис. 1.7. Динаміка витрат ФГ «МАРЯН-М»

В штаті фермерського господарства можуть бути наймані працівники (члени господарства або інші особи) на умовах трудового договору.

Розглянемо динаміку середньої чисельності персоналу фермерського господарства на рис. 1.8.

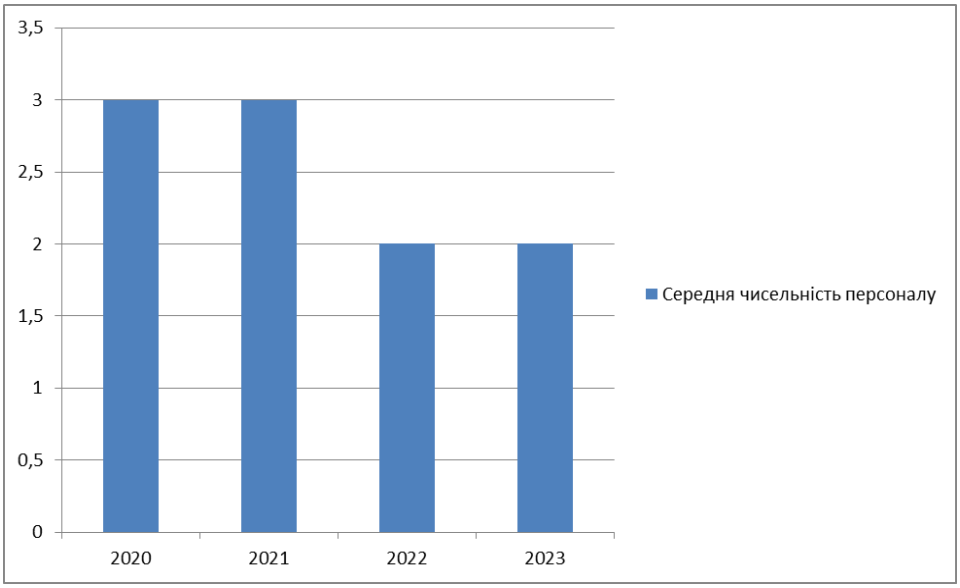

Рис. 1.8. Динаміка середньої чисельності персоналу ФГ «МАРЯН-М»

Як видно з рис. 1.8, аналіз середньої чисельності персоналу фермерського господарства за 2020-2023 роки показує, що чисельність залишалася стабільною на рівні 3 осіб у 2020-2021 роках, але в 2022 та 2023 роках зменшилася до 2 осіб. Це може свідчити про оптимізацію персоналу та зміну в стратегії фермерського господарства щодо зниження витрат на заробітну плату.

ФГ «МАРЯН-М» демонструє позитивну динаміку в прибутку та ефективності управління витратами, що свідчить про покращення фінансової стійкості, незважаючи на спад у доходах в останні роки. Зниження витрат і стабільність чисельності персоналу вказують на ефективну оптимізацію внутрішнього управління та адаптацію до змінюваних ринкових умов.

Висновки до розділу 1

Організаційно-економічні основи діяльності фермерських господарств є важливим фактором, який визначає ефективність їх функціонування та

здатність адаптуватися до змінюваних умов ринку. Вони включають правильно побудовану структуру управління, раціональне використання ресурсів, ефективні технології виробництва та належну організацію праці. Важливим аспектом є також формування фінансової стратегії, яка дозволяє забезпечити стійкість господарства в умовах економічної нестабільності. Успіх фермерських господарств залежить від їх здатності до інновацій та ефективного планування, що дозволяє не лише зберігати конкурентоспроможність, але й розвивати аграрний сектор в цілому. Ретельне дотримання організаційно-економічних принципів є запорукою сталого розвитку та підвищення прибутковості фермерських господарств.

Основні засади обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств є ключовими для забезпечення ефективного управління та фінансової стабільності. Правильне ведення обліку дозволяє точно відображати фінансові операції, аналіз ефективно оцінює результати господарської діяльності, а система оподаткування забезпечує виконання зобов'язань перед державою. Збалансований підхід до цих елементів сприяє розвитку та стабільності фермерських господарств у ринкових умовах.

ФГ «МАРЯН-М» показало позитивну динаміку чистого прибутку в сучасних умовах, що свідчить про ефективність управління витратами та покращення фінансової стійкості. Незважаючи на зниження доходу в останні роки, господарство змогло знизити собівартість продукції та інші витрати, що вказує на успішну оптимізацію витрат і вдосконалення внутрішнього управління. Чисельність персоналу залишалася стабільною на рівні 3 осіб до 2022 року, але зменшилась до 2 осіб у 2023 році, що може свідчити про оптимізацію трудових ресурсів. У цілому, підприємство успішно адаптується до змінюваних ринкових умов та підвищує свою рентабельність.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ФГ «МАРЯН-М»

2.1. Методичні аспекти обліку ФГ «МАРЯН-М»

Облік фермерського господарства є важливим елементом ефективного управління підприємством у аграрному секторі. В умовах сучасної економіки, де агробізнес постійно стикається з різноманітними викликами, правильна організація обліку стає необхідною умовою для забезпечення стабільності, рентабельності та розвитку господарства. Методичні аспекти обліку фермерського господарства охоплюють систему принципів, методів і інструментів, які дозволяють точно та своєчасно фіксувати фінансово-господарські операції, оцінювати ресурси та результати діяльності, а також забезпечувати відповідність вимогам законодавства та міжнародних стандартів [48].

Правильний облік є основою для аналізу ефективності виробничих процесів, прийняття обґрунтованих управлінських рішень і формування фінансових звітів. Методичні підходи в обліку фермерських господарств включають як загальні принципи бухгалтерії, так і специфічні рекомендації, що враховують особливості аграрного виробництва. Враховуючи значення сільського господарства для економіки, розробка та впровадження ефективної облікової системи є важливим фактором для досягнення успіху на цьому ринку.

Важливим питанням при організації бухгалтерського обліку на фермерському господарстві є вибір форми бухгалтерського обліку. Кожна з форм включає набір різних видів зведених документів для оперативного контролю, своєчасності, повноти та достовірності узагальнення облікових даних щодо діяльності фермерського господарства. Варіантами ведення

бухгалтерського обліку на фермерському господарстві є проста, спрощена, бухгалтерський облік на загальній системі та спрощеній системі (табл. 2.1) [22; 25; 30; 31].

Таблиця 2.1

Варіанти ведення бухгалтерського обліку на фермерському господарстві

Форма бухгалтерського обліку	Критерії віднесення фермерських господарств до тих, що ведуть бухгалтерський облік за відповідною формою
Проста форма бухгалтерського обліку	Фермерські господарства, в яких працюють власник (голова) і члени його сім'ї (без залучення найманих працівників)
Спрощена форма бухгалтерського обліку	Фермерські господарства із середньооблікoвою чисельністю працюючих за звітний період до 10 чоловік включно (крім членів сім'ї) і обсягом виручки за рік, що не перевищує 500 тис. грн.
Бухгалтерський облік за спрощеним Планом рахунків	Фермерські господарства, які відповідають статусу малих підприємств (із середньооблікoвою чисельністю працівників за звітний період від 10 до 50 осіб і обсягом виручки від реалізації від 500 тис. грн. до 2,5 млн. грн.)
Бухгалтерський облік на загальних засадах	Фермерські господарства із середньооблікoвою чисельністю працюючих за звітний період більше 50 чоловік і обсягом виручки за рік від 2,5 млн. грн.

Послідовність формування поточної та звітної інформації фермерського господарства включає певні етапи: первинне документування, формування зведених документів та звітних форм (рис. 2.1) [25].

Первинне документування – це перший етап, на якому фіксуються всі господарські операції. Включає складання первинних документів. Від точності та коректності первинних документів залежить правильність формування звітних даних. Первинні документи можна складати у момент виконання операції, або ж зразу по її закінченні. До таких документів відносяться накладні, рахунки, товарно-транспортні накладні, акти виконаних робіт тощо [34].

Після збору всіх первинних документів наступає етап їх зведення. Це може бути здійснено шляхом підсумовування даних, складання зведених

відомостей, аналізу інформації. Облікова інформація систематизується з первинних документів на рахунках обліку і систематизується в регістрах обліку. Інформація з первинних документів має переноситись в регістри у звітному періоді – в тому ж самому, що її відображали у документах.

Рис. 2.1. Послідовність формування поточної та звітної інформації фермерського господарства

Облікове відображення господарських операцій на ФГ «МАРЯН-М» відбувається із використанням простої форми бухгалтерського обліку. При цьому використовується План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій суб'єктів малого підприємництва [31].

Сутність простої форми бухгалтерського обліку полягає в спрощенні процесу фіксації господарських операцій, що дозволяє підприємствам без складних бухгалтерських процедур вести облік доходів, витрат та інших господарських операцій. Така форма підходить для малих бізнесів з обмеженим обсягом діяльності, де достатньо лише реєстрації основних

господарських операцій, що забезпечує прозорість обліку та спрощує податкову звітність.

Проста форма обліку передбачає застосування бухгалтерського регістру Журнал обліку господарських операцій. Усі господарські операції спочатку показуються у первинних документах, з яких інформація переноситься у даний журнал. Дані документи додаються до журналу як підтвердження записів у ньому. При цьому використовується метод подвійного запису. Облікове відображення операцій ФГ «МАРЯН-М» подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Облікове відображення операцій ФГ «МАРЯН-М»

Зміст операції	Кореспонденція рахунків	
	Дт	Кт
Надійшли матеріальні запаси від постачальників	20	68
Надійшли основні засоби від постачальників	15	68
Оприбутковано одержані об'єкти у склад основних засобів	10	15
Нараховано амортизацію основних засобів	23	13
Списано на виробництво вартість матеріальних запасів	23	20
Нараховано оплату праці	23	66
Нарахування на оплату праці	23	64
Утримано з оплати праці податок з доходів фізичних осіб та військовий збір	66	64
Оприбутковано з виробництва готову продукцію	26	23
Списано собівартість реалізованої продукції	79	26
Нараховано виручку від реалізації продукції	37	70
Списано на фінансові результати виручку від реалізації продукції	70	79
Відображено результат діяльності підприємства(прибуток)	79	44
Надійшла на поточний рахунок виручка від реалізації продукції	31	37
Оплачено з поточного рахунку борги постачальникам	68	31
З поточного рахунку погашено борги перед бюджетом та фондами	64	31
Виплачено заробітну плату	66	31

Журнал передбачено вести щомісяця. Відповідно дані з журналу за попередній місяць переносяться у журнал наступного місяця як початкове сальдо по кожному рахунку. В графі зміст операції вказується кожна господарська операція із сумою та кодами відповідних кореспондуючих рахунків активів, зобов'язань, власного капіталу, витрат, доходів. В розрізі місяців визначаються обороти по дебету та кредиту по кожному рахунку та співставляється їх відповідність.

Для аналітичних даних досліджуване підприємство використовує відомості в розрізі основних засобів, рослин, витрат виробництва. Дані журналу є базою для розрахунку показників фінансової звітності.

Для облікового ведення витрат та розрахунку собівартості продукції досліджуване підприємство використовує методичні рекомендації №132 [23].

Загалом проста форма обліку є простою у використанні для досліджуваного підприємства та надає керівництву господарства необхідні дані про його діяльність.

Заключний етап включає складання звітів на основі зведених документів. Це можуть бути як внутрішні звіти для управлінських потреб, так і звітність для державних органів (податкові декларації, звіти до статистичних органів і т.д.). Усі ці етапи взаємопов'язані і створюють основу для точного та ефективного управління фермерським господарством.

Організація бухгалтерського обліку на фермерському господарстві «МАРЯН-М» з використанням простої форми обліку забезпечує ефективне управління фінансовими потоками та операціями, що є основою для стабільності та розвитку господарства. Вибір цієї форми дозволяє знизити складність ведення обліку, що особливо важливо для малих підприємств, та сприяє прозорості фінансової діяльності, полегшуючи складання податкових звітів і формування фінансових показників. Це підвищує ефективність обліку та дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку підприємства. Крім того, застосування цієї форми обліку дозволяє оперативно відслідковувати фінансові результати та витрати, що позитивно

впливає на загальну ефективність господарської діяльності. Проста форма обліку також відповідає вимогам законодавства, що забезпечує відповідність всіх облікових процесів державним стандартам.

2.2. Методика та організація оподаткування фермерських господарств

Методика та організація оподаткування фермерських господарств передбачає застосування специфічних податкових режимів, що враховують особливості аграрного сектору. В Україні фермери можуть обирати між загальною системою оподаткування та спрощеною, залежно від розміру доходів та кількості працівників, що дозволяє знизити податкове навантаження для малих господарств. Є також можливість застосування спеціальних пільг та субсидій, які підтримують розвиток аграрного сектору та стимулюють фермерів до інвестицій в сучасні технології. Окрім того, фермери повинні враховувати особливості обліку та звітності, що дозволяють ефективно здійснювати податкові нарахування та відповідати вимогам державних органів.

Основними податками для фермерських господарств є податок на прибуток, ПДВ, земельний податок, а також єдиний податок для малих підприємств. Організація оподаткування вимагає чіткої звітності, належного обліку доходів і витрат, а також виконання вимог податкового законодавства для уникнення штрафів і забезпечення стабільності діяльності фермерського господарства. Загальна система оподаткування для фермерських господарств передбачає обкладення доходів за стандартними податковими ставками, встановленими для юридичних осіб [32; 37].

Фермерські господарства, що працюють за цією системою, зобов’язані нараховувати та сплачувати податок на прибуток, ПДВ, а також інші податки, зокрема земельний податок, акцизи та соціальні внески (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Загальна система оподаткування фермерського господарства

ФГ зі статусом юридичної особи	ФГ без статусу юридичної особи
Оподаткування доходів	
Платниками податку - резидентами є суб'єкти господарювання - юридичні особи, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, крім юридичних осіб, визначених ПКУ.	Доходи фізичних осіб - підприємців, отримані протягом календарного року від провадження господарської діяльності, оподатковуються за ставкою, визначеною ПКУ.
Базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків.	Ставка податку становить 18 відсотків бази оподаткування щодо доходів, нарахованих (виплачених, наданих) у тому числі, але не виключно у формі: заробітної плати, інших заохочувальних та компенсаційних виплат або інших виплат і винагород, які нараховуються (виплачуються, надаються) платнику у зв'язку з трудовими відносинами та за цивільно-правовими договорами.
Базою оподаткування є грошове вираження об'єкту оподаткування, визначеного згідно із статтею 134 ПКУ. Об'єктом оподаткування є: прибуток із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом коригування (збільшення або зменшення) фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку), визначеного у фінансовій звітності підприємства відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, на різниці, які виникають відповідно до положень ПКУ.	База оподаткування - це фізичний, вартісний вираз об'єкта оподаткування Об'єктом оподаткування є чистий оподатковуваний дохід, тобто різниця між загальним оподатковуваним доходом (виручка у грошовій та негрошовій формі) і документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю такої фізичної особи - підприємця.
ЄСВ	
Платниками єдиного внеску є: 1) роботодавці: підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами; фізичні особи - підприємці, зокрема ті, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством про працю, чи за цивільно-правовим договором (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою - підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань); фізичні особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи, які використовують працю інших осіб на умовах трудового договору (контракту); 4) фізичні особи - підприємці, в тому числі ті, які обрали спрощену систему оподаткування; 5-1) члени фермерського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню на інших підставах.	
База нарахування єдиного внеску Єдиний внесок нараховується: для платників на суму нарахованої кожній застрахованій особі заробітної плати за видами виплат, які включають основну та додаткову заробітну плату, інші заохочувальні та компенсаційні виплати, у тому числі в натуральній формі, що визначаються відповідно до Закону України "Про оплату праці", та суму винагороди фізичним особам за виконання робіт (надання послуг) за цивільно-правовими договорами.	
Єдиний внесок для платників, зазначених у статті 4 цього Закону, встановлюється у розмірі 22 відсотки до визначеної статтею 7 цього Закону бази нарахування єдиного внеску. У разі якщо база нарахування єдиного внеску не перевищує розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід, сума єдиного внеску розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки єдиного внеску. При нарахуванні заробітної плати (доходів) фізичним особам з джерел не за основним місцем роботи ставка єдиного внеску, встановлена цією частиною, застосовується до визначеної бази нарахування незалежно від її розміру.	
Військовий збір	
Ставка збору становить 1,5 відсотка від об'єкта оподаткування. Об'єктом оподаткування збором є доходи. Об'єктом оподаткування резидента є: загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід; доходи з джерела їх походження в Україні, які остаточно оподатковуються під час їх нарахування (виплати, надання); іноземні доходи - доходи (прибуток), отримані з джерел за межами України.	
Податок на землю	
Платниками податку є: власники земельних ділянок, земельних часток (паїв); землекористувачі. Об'єктами оподаткування є: земельні ділянки, які перебувають у власності або користуванні; земельні частки (паї), які перебувають у власності. Базою оподаткування є: нормативна грошова оцінка земельних ділянок з урахуванням коефіцієнта індексації; площа земельних ділянок, нормативну грошову оцінку яких не проведено. Податок на землю – залежить від кількості землі.	

Фермерські господарства повинні вести детальний облік усіх доходів і витрат, подавати щоквартальні та річні звіти до податкових органів, що дозволяє точно визначити розмір податкових зобов'язань. Хоча загальна

система оподаткування є більш складною та вимагає значних затрат на бухгалтерський облік, вона забезпечує фермерським господарствам можливість скористатися певними податковими пільгами та знижками за наявності інвестицій або спеціальних умов.

Спрощена система оподаткування для фермерських господарств дозволяє значно знизити податкове навантаження та спростити процес податкової звітності [28]. Ця система передбачає сплату єдиного податку, який залежить від розміру доходу господарства та кількості працівників, що дозволяє зменшити адміністративні витрати на ведення обліку (табл. 2.4).

Фермерські господарства, які обирають спрощену систему, звільняються від сплати податку на прибуток, інших податків, окрім єдиного. Водночас вони повинні вести облік доходів та витрат, але з меншою деталізацією, ніж на загальній системі. Спрощена система є зручною для малих фермерських господарств, оскільки дозволяє зменшити бюрократичні труднощі та зосередитись на виробництві. Проте для того, щоб використовувати цю систему, господарство має відповідати певним критеріям, таким як ліміт доходу та кількість працівників.

Фізичні особи – підприємці є звільненими від сплати земельного податку за ділянки, що використовуються у сільгосптоваровиробництві площею, яка не перевищує більше 20 га. За решту відбувається сплата земельного податку.

Податок на нерухомість не сплачують фермерські господарства, фізичні особи – підприємці та юридичні особи, якщо є власниками нерухомості та використовують її виключно для сільськогосподарської діяльності. Це звільнення від податку стосується тільки тієї нерухомості, яка безпосередньо пов’язана з аграрним виробництвом. У разі використання цієї нерухомості для інших цілей, податок на нерухомість все ж має сплачуватись. Тому важливо, щоб об'єкти нерухомості відповідали вимогам для отримання пільг по оподаткуванню

Таблиця 2.4

Спрощена система оподаткування фермерського господарства

ФГ зі статусом юридичної особи	ФГ без статусу юридичної особи
Оподаткування доходів	
Фіксовані ставки єдиного податку встановлюються сільськими, селищними, міськими радами або радами об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, для фізичних осіб - підприємців, які здійснюють господарську діяльність, залежно від виду господарської діяльності, з розрахунку на календарний:	
	єдиний податок групи 2 групи не більше 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати ЄСВ сплачується
єдиний податок групи 3 групи зі сплатою ПДВ 3 відсотки доходу - у разі сплати податку на додану вартість згідно з ПКУ Військовий збір та ЄСВ на загальних умовах ПДВ Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах 20 відсотків. єдиний податок групи 3 групи без сплати ПДВ 5 відсотків доходу - у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку. Військовий збір та ЄСВ сплачується на загальних умовах	єдиний податок групи 3 групи зі сплатою ПДВ 3 відсотки доходу - у разі сплати податку на додану вартість згідно з ПКУ ЄСВ сплачується на загальних умовах ПДВ Ставки податку встановлюються від бази оподаткування в таких розмірах 20 відсотків. єдиний податок групи 3 групи без сплати ПДВ 5 відсотків доходу - у разі включення податку на додану вартість до складу єдиного податку. ЄСВ сплачується на загальних умовах
єдиний податок групи 4 групи (сільськогосподарські товаровиробники) юридичні особи незалежно від організаційно-правової форми, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків. Розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування): - для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) - 0,95; - для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,57; - для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,57; - для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,19; - для земель водного фонду - 2,43; - для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, - 6,33. Військовий збір сплачується загальних умовах ЄСВ сплачується, але передбачена пільга	єдиний податок групи 4 групи (сільськогосподарські товаровиробники) фізичні особи - підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до Закону України «Про фермерське господарство» за умови виконання сукупності таких вимог: здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільськогосподарської продукції, збирання, вилов, переробку такої власновирощеної або відгодованої продукції та її продаж; провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; не використовують працю найманих осіб; членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім'ї у визначенні частини другої статті 3 Сімейного кодексу України; площа сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів фермерського господарства становить не менше двох гектарів, але не більше 20 гектарів. Розмір ставок податку з одного гектара сільськогосподарських угідь та/або земель водного фонду залежить від категорії (типу) земель, їх розташування та становить (у відсотках бази оподаткування): - для ріллі, сіножатей і пасовищ (крім ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, а також сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту) - 0,95; - для ріллі, сіножатей і пасовищ, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,57; - для багаторічних насаджень (крім багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях) - 0,57; - для багаторічних насаджень, розташованих у гірських зонах та на поліських територіях, - 0,19; - для земель водного фонду - 2,43; - для сільськогосподарських угідь, що перебувають в умовах закритого ґрунту, - 6,33. ЄСВ сплачується, але передбачена пільга
Об'єктом оподаткування для платників єдиного податку четвертої групи є площа сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) та/або земель водного фонду (внутрішніх водойм, озер, ставків, водосховищ), що перебуває у власності сільськогосподарського товаровиробника або надана йому у користування, у тому числі на умовах оренди. Базою оподаткування податком для платників єдиного податку четвертої групи для сільськогосподарських товаровиробників є нормативна грошова оцінка 1 гектара сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, пасовищ і багаторічних насаджень) з урахуванням коефіцієнта індексації, визначеного станом на 1 січня базового податкового (звітного) року відповідно до порядку, встановленого ПКУ для справляння плати за землю.	

Досліджуване ФГ «МАРЯН-М» перебуває на спрощеній системі оподаткування на 4 групі. Відповідно відбувається сплата єдиного податку. Крім цього, досліджуване підприємство має укладені трудові договори з членами господарства. Оподаткування їх доходів ФГ здійснює згідно законодавства і виконує сплату ПДФО, військового збору і ЄСВ.

Крім сплати єдиного податку ФГ «МАРЯН-М» сплачує ПДВ за ставкою 14% на реалізовану сільськогосподарську продукцію на території України. При цьому сума ПДВ зменшується на суму, що оплачена при купівлі насіння, мінеральних добрив, дизельного палива.

В цілому методика та організація оподаткування фермерських господарств передбачає вибір оптимального податкового режиму, що відповідає розмірам і специфіці діяльності господарства. Враховуючи різноманітність податкових систем, фермери можуть обирати між спрощеною або загальною системою оподаткування, що впливає на податкове навантаження та рівень витрат. Методика оподаткування включає пільги, що дозволяють знижувати податкове навантаження, зокрема для аграріїв, які використовують землю для сільськогосподарського виробництва, а також стимулює інвестиції в розвиток екологічних та інноваційних технологій у сільському господарстві.

2.3. Формування звітних даних діяльності фермерських господарств

Формування фінансової звітності є невід’ємною частиною управління діяльністю фермерських господарств. Вона дозволяє забезпечити прозорість фінансових результатів, оцінити ефективність використання ресурсів та визначити подальші шляхи розвитку господарства. У сучасних умовах, коли сільське господарство стикається з численними викликами, такими як коливання цін на продукцію, зміни в законодавстві та необхідність залучення фінансування, точна і достовірна фінансова звітність стає основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень. Вона не лише сприяє внутрішньому контролю та плануванню, але й необхідна для виконання податкових зобов’язань, залучення кредитних ресурсів і взаємодії з державними органами. Розгляд основних аспектів формування фінансової

звітності фермерських господарств є важливим для забезпечення стабільності та розвитку малих і середніх підприємств у сільському господарстві [28].

Форми звітності фермерських господарств залежать від наступних факторів (рис. 2.2). Якщо фермерське господарство створене як юридична особа, то складає звітність як сільськогосподарське підприємство. Якщо ж фермерське господарство зареєстроване як фізична особа – підприємець, то складає ту ж звітність, що і фізична особа – підприємець на відповідній системі оподаткування. Відповідно до системи оподаткування для юридичних та фізичних осіб – підприємців може бути загальна та спрощена система.

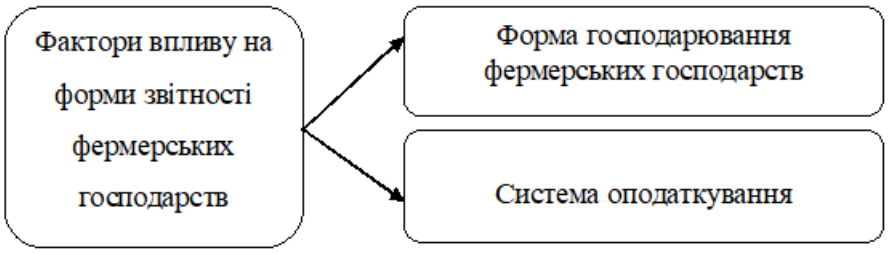

Рис. 2.2. Фактори впливу на форми звітності фермерських господарств

У випадку створення фермерського господарства як юридичної особи фінансова звітність господарства може бути як звичайна фінансова звітність, так і спрощена фінансова звітність (рис. 2.3).

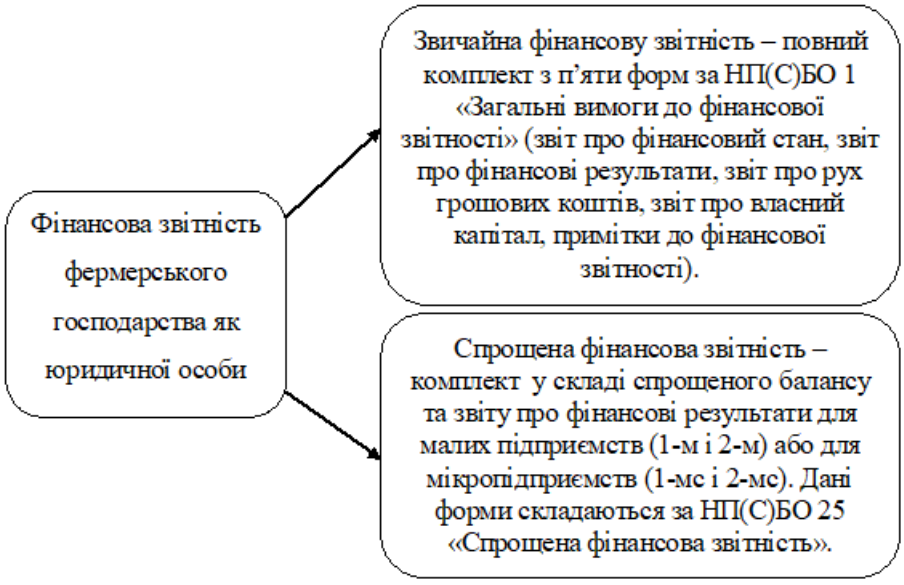

Рис. 2.3. Фінансова звітність ФГ як юридичної особи

Створення фермерського господарства як фізичної особи – підприємця не передбачає складання фінансової звітності. Основною формою звітності у них є декларація з єдиного податку [34].

ФГ «МАРЯН-М» формує спрощену фінансову звітність. Для її формування досліджуване підприємство виконує певну послідовність дій (рис. 2.4).

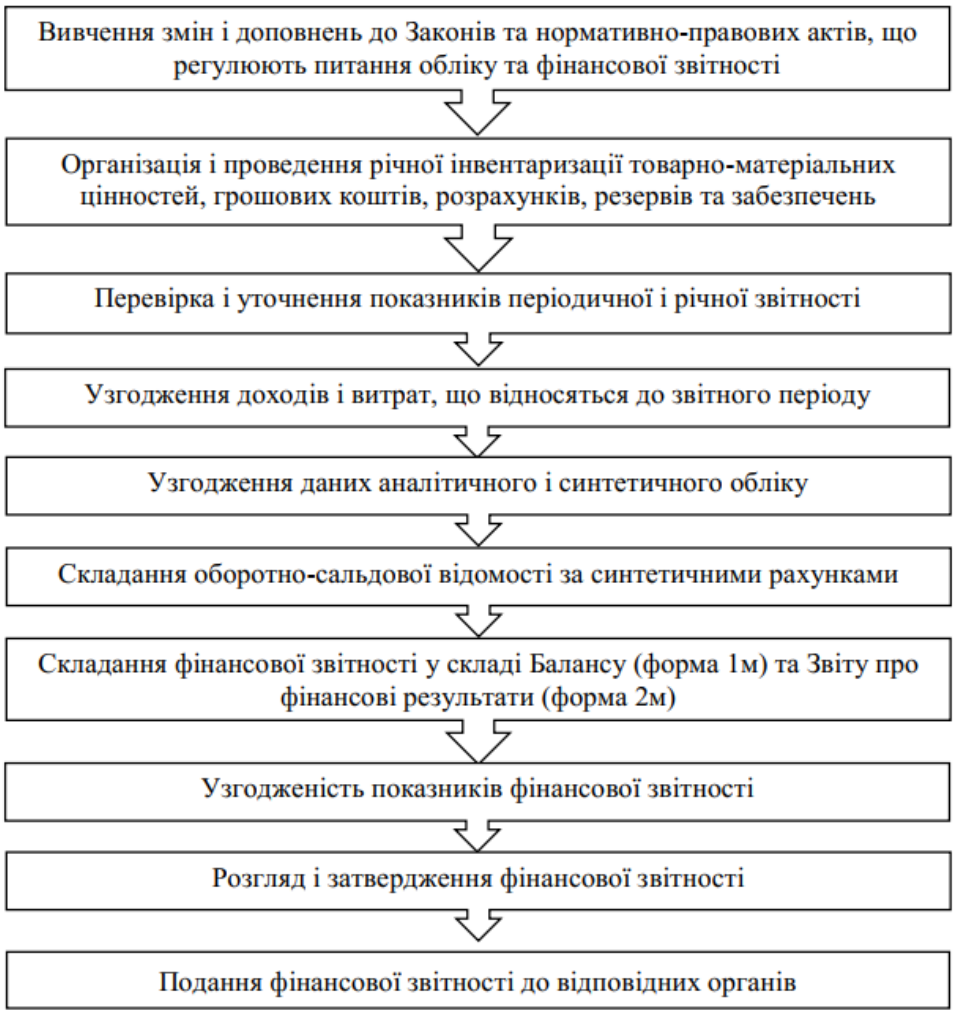

Рис. 2.4. Етапи підготовки формування спрощеної фінансової звітності

Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва містить дві форми баланс (форма 1-м) та звіт про фінансові результати (форма 2-м). Баланс показує інформацію про наявні активи, зобов'язання та розмір власного капіталу фермерського господарства. Він складається на дату – кінець звітного періоду.

Послідовність заповнення активу балансу ФГ «МАРЯН-М» подано у табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Алгоритм заповнення активу балансу досліджуваного підприємства

Стаття	Код рядка	Вихідні дані
I. Необоротні активи		
Нематеріальні активи:	1000	Відображають різницю рядків 1001 та 1002
первісна вартість	1001	Дт рахунка: 10 «Основні засоби» (вибірка по нематеріальних активах)
накопичена амортизація	1002	Кт рахунка: 13 «Знос необоротних активів» (вибірка за нематеріальними активами)
Незавершені капітальні інвестиції	1005	Дт рахунка: 15 «Капітальні інвестиції»
Основні засоби:	1010	Відображають різницю рядків 1011 та 1012, плюс сума вартості інвестиційної нерухомості, яку обліковують за справедливою вартістю
первісна вартість	1011	Дт рахунка: 10 «Основні засоби» (крім нематеріальних активів)
знос	1012	Кт рахунка: 13 «Знос необоротних активів» (окрім зносу довгострокових біологічних активів, нематеріальних активів)
Довгострокові біологічні активи	1020	Дт рахунка: 16 «Довгострокові біологічні активи» — у розрізі субрахунків для обліку біологічних активів за справедливою та первісною вартістю мінус Кт рахунка: 13 (для біоактивів, які обліковують за первісною вартістю)
Довгострокові фінансові інвестиції	1030	Дт рахунка: 14 «Довгострокові фінансові інвестиції»
Інші необоротні активи	1090	Дт рахунка: 18 «Інші необоротні активи»
Усього за розділом I	1095	Сума рядків 1000, 1005, 1010, 1020, 1030, 1090
II. Оборотні активи		
Запаси	1100	Дт рахунка: 20 «Виробничі запаси»; 23 «Виробництво» (крім субрахунку, призначеного для відображення необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу)
у тому числі готова продукція	1103	Дт рахунка: 26 «Готова продукція» (крім субрахунку, призначеного для відображення необоротних активів і груп вибуття, утримуваних для продажу)
Поточні біологічні активи	1110	Дт рахунка: 21 «Поточні біологічні активи»
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	Дт рахунка: 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (крім субрахунку резерву сумнівних боргів) мінус Кт 37 (на якому обліковують резерв сумнівних боргів)
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	Дт рахунка: 64 «Розрахунки за податками й платежами»
у тому числі з податку на прибуток	1136	Дт рахунка: 64 (відповідний субрахунок)
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	Дт рахунка: 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (окрім короткострокових векселів і резерву сумнівних боргів); 64 «Розрахунки за податками й платежами»; 66 «Розрахунки з оплати праці»; 68 «Розрахунки за іншими операціями»
Поточні фінансові інвестиції	1160	Дт рахунка: 35 «Поточні фінансові інвестиції»
Гроші та їх еквіваленти	1165	Дт рахунка: 30 «Готівка»; 31 «Рахунки в банках»
Витрати майбутніх періодів	1170	Дт 39 «Витрати майбутніх періодів»
Інші оборотні активи	1190	Дт рахунка: 30 «Готівка» (у частині субрахунку, на якому ведуть облік грошових документів); 64 «Розрахунки за податками й платежами» (у частині субрахунку, на якому ведуть облік податкових зобов'язань)
Усього за розділом II	1195	Сума рядків 1100, 1110, 1125, 1135, 1155, 1160, 1165,1170, 1190.
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття		
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	Дт рахунка: 26 «Готова продукція» (у частині субрахунку, на якому ведуть облік необоротних активів і груп вибуття)
Баланс	1300	Сума рядків 1095, 1195, 1200

Послідовність заповнення пасиву балансу ФГ «МАРЯН-М» подано у табл. 2.6.

Таблиця 2.6

Алгоритм заповнення пасиву балансу досліджуваного підприємства

Назва статті	Код рядка	Вихідні дані
I. Власний капітал		
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	Кт рахунка: 40 «Власний капітал» (у частині відповідного субрахунку)
Додатковий капітал	1410	Кт рахунка: 40 «Власний капітал» (у частині субрахунку, на якому обліковують додатковий капітал)
Резервний капітал	1415	Кт рахунка: 40 «Власний капітал» (у частині субрахунку, на якому обліковують резервний капітал)
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	Кт або Дт рахунка: 44 «Нерозподілені прибутки (непокриті збитки)»
Неоплачений капітал	1425	Кт рахунка: 40 «Власний капітал» (у частині субрахунку, на якому обліковують неоплачений та вилучений капітал)
Усього за розділом I	1495	Сума рядків 1400, 1410, 1415 (+/-) 1420 (-) 1425
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення		
Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	1595	Кт рахунка: 47 «Забезпечення майбутніх витрат і платежів»; 48 «Цільове фінансування і цільові надходження»; 55 «Інші довгострокові зобов'язання»
Короткострокові кредити банків	1600	Кт рахунка: 68 «Розрахунки за іншими операціями» (у частині субрахунку, на якому обліковують короткострокові кредити (позики) і відсотки за ними)
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	Кт рахунка: 68 «Розрахунки за іншими операціями» (у частині субрахунку, на якому обліковують поточну заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями)
товари, роботи, послуги	1615	Кт рахунка: 68 «Розрахунки за іншими операціями» (у частині субрахунку, на якому обліковують кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги)
розрахунками з бюджетом	1620	Кт рахунка: 64 «Розрахунки за податками й платежами» (у частині субрахунку, на якому обліковують кредиторську заборгованість за розрахунками з бюджетом)
у тому числі з податку на прибуток	1621	Кт рахунка: 64 «Розрахунки за податками й платежами» (у частині податку на прибуток)
розрахунками зі страхування	1625	Кт рахунка: 64 «Розрахунки за податками й платежами» (у частині субрахунків, на яких обліковують кредиторську заборгованість із соціального страхування, страхування на випадок безробіття, індивідуального страхування та страхування майна)
розрахунками з оплати праці	1630	Кт рахунка: 66 «Розрахунки з оплати праці»
Доходи майбутніх періодів	1665	Кт рахунка: 69 «Доходи майбутніх періодів»
Інші поточні зобов'язання	1690	Кт рахунків: 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (у частині розрахунків із підзвітними особами); 64 «Розрахунки за податками й платежами» (у частині податкового кредиту); 68 «Розрахунки за іншими операціями» (у частині відповідних субрахунків)
Усього за розділом III	1695	Сума рядків 1600, 1610, 1615, 1620, 1625, 1630, 1665, 1690
Розділ IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття		
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	Кт рахунків: 68 «Розрахунки за іншими операціями» (у частині відповідних субрахунків)
Баланс	1900	Сума рядків 1495, 1595, 1695, 1700

Інформацію про отримані доходи та понесені витрати, а також результати діяльності фермерського господарства показує звіт про фінансові результати.

Послідовність заповнення звіту про фінансові результати ФГ «МАРЯН-М» подано у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Алгоритм заповнення звіту про фінансові результати досліджуваного підприємства

Назва статті	Код рядка	Джерело інформації (оборот за рахунками з початку року)
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	Оборот за: Дт 70«Доходи від реалізації» мінус оборот за Кт 704 «Вирахування з доходу»
Інші операційні доходи	2120	Оборот за: Дт 74 «Інші доходи» (у частині інших операційних доходів)
Інші доходи	2240	Оборот за: Дт 74 «Інші доходи» (у частині інших доходів)
Разом доходи	2280	Сума рядків 2000 + 2120 + 2240
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	Оборот за: Кт 90 «Собівартість реалізації»
Інші операційні витрати	2180	Дт рахунка: 96 «Інші витрати» (відповідні субрахунки)
Інші витрати	2270	Дт рахунка: 96 «Інші витрати» (інші звичайні витрати, крім операційних)
Разом витрати	2285	Сума рядків 2050 + 2180 + 2270
Фінансовий результат до оподаткування	2290	Різниця рядків 2280 – 2285
Податок на прибуток	2300	Оборот за операціями: Дт 96 «Інші витрати» (у частині обліку податку на прибуток) Кт 64/податок на прибуток
Чистий прибуток (збиток)	2350	Різниця рядків 2290 – 2300

Фінансова звітність ФГ «МАРЯН-М» подається згідно законодавства не пізніше 28 лютого у році, що слідує за звітним. Подання відбувається у органи державної статистики [36].

Включення додаткових показників у фінансову звітність, таких як ефективність використання земельних ресурсів, сталий розвиток та вплив на навколишнє середовище, дозволить більш комплексно оцінити діяльність фермерського господарства. Це дасть можливість не лише виміряти фінансові результати, а й врахувати соціальні та екологічні аспекти, які стають важливими для сучасного агробізнесу. Така звітність сприятиме

прийняттю збалансованих рішень, що підтримують сталий розвиток господарства та його інтеграцію у глобальні ринки з високими стандартами екологічної та соціальної відповідальності.

Фермерське господарство як платник єдиного податку формує податкову декларацію платника податку єдиного податку 4 групи [38]. Ця декларація включає дві частини – загальну та розрахункову, а також додаток щодо відомостей про наявність земельних ділянок. Поряд з декларацією господарство обов’язково подає розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва. Такий розрахунок подається за даними за попередній (звітний) рік.

Висновки до розділу 2

Організація бухгалтерського обліку на фермерському господарстві «МАРЯН-М» з використанням простої форми обліку забезпечує ефективне управління фінансовими потоками та операціями, що є основою для стабільності та розвитку господарства. Вибір цієї форми дозволяє знизити складність ведення обліку, що особливо важливо для малих підприємств, та сприяє прозорості фінансової діяльності, полегшуючи складання податкових звітів і формування фінансових показників. Це підвищує ефективність обліку та дозволяє керівництву приймати обґрунтовані рішення щодо розвитку підприємства.

Методика та організація оподаткування фермерських господарств є важливим аспектом ефективного управління підприємствами аграрного сектору. Вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування залежить від розміру господарства, його доходів та чисельності працівників, що визначає рівень податкового навантаження та складність ведення звітності. Спрощена система надає малим фермерським господарствам можливість знижувати адміністративні витрати та полегшує виконання податкових зобов'язань, у той час як загальна система дає більшу гнучкість у

плануванні та можливість для оптимізації податкових витрат. Правильна організація оподаткування забезпечує не лише відповідність законодавству, але й сприяє розвитку господарства через залучення інвестицій та ефективне управління ресурсами.

Формування фінансової звітності фермерських господарств є важливим інструментом для забезпечення прозорості їх діяльності, оцінки ефективності використання ресурсів та прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Створення достовірної та своєчасної звітності дозволяє фермерам не лише контролювати фінансові результати, але й планувати стратегії розвитку, залучати фінансування та виконувати податкові зобов’язання. Врахування додаткових показників, таких як сталий розвиток і екологічний вплив, дозволяє більш комплексно оцінювати діяльність господарства та адаптувати його до сучасних вимог ринку та соціальних стандартів.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІЗУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ФГ «МАРЯН-М»

3.1. Аналізування показників балансу та фінансових результатів ФГ «МАРЯН-М»

Фінансова звітність фермерських господарств є ключовим елементом для оцінки їх фінансового стану та ефективності діяльності. Для малих підприємств, таких як фермерські господарства, звітність часто спрощена порівняно з великими компаніями, але вона включає основні форми, такі як баланс та звіт про фінансові результати. Баланс відображає активи, пасиви та власний капітал господарства, що дозволяє оцінити його фінансову стабільність. Звіт про фінансові результати надає інформацію про доходи та витрати, а також прибуток або збиток, що виник в результаті господарської діяльності. Формування цих звітів дозволяє фермерським господарствам аналізувати свою діяльність, а також залучати фінансування, здійснювати стратегічне планування та приймати обґрунтовані рішення для розвитку господарства.

Аналізування показників балансу є важливим етапом в управлінні фермерським господарством, оскільки дозволяє оцінити його фінансову стабільність і платоспроможність. Основними показниками, що аналізуються в балансі, є активи, пасиви та власний капітал господарства. Активи включають оборотні та необоротні активи, які визначають рівень забезпечення господарства матеріальними ресурсами для ведення діяльності. Пассиви відображають зобов’язання підприємства перед кредиторами та інші борги, що впливають на здатність погашати зобов’язання. Власний капітал показує частку власних коштів у загальній сумі активів, що є індикатором фінансової незалежності підприємства. Здійснення аналізу допомагає виявити фінансові ризики, визначити напрямки для поліпшення

використання ресурсів і приймати обґрунтовані рішення для розвитку господарства [13].

Джерелом даних для проведення аналізування показників балансу є звітність досліджуваного ФГ «МАРЯН-М» за 2022-2023 рр. (додатки А, Б). Динаміка обсягів складових активів досліджуваного фермерського господарства подана на рис. 3.1.

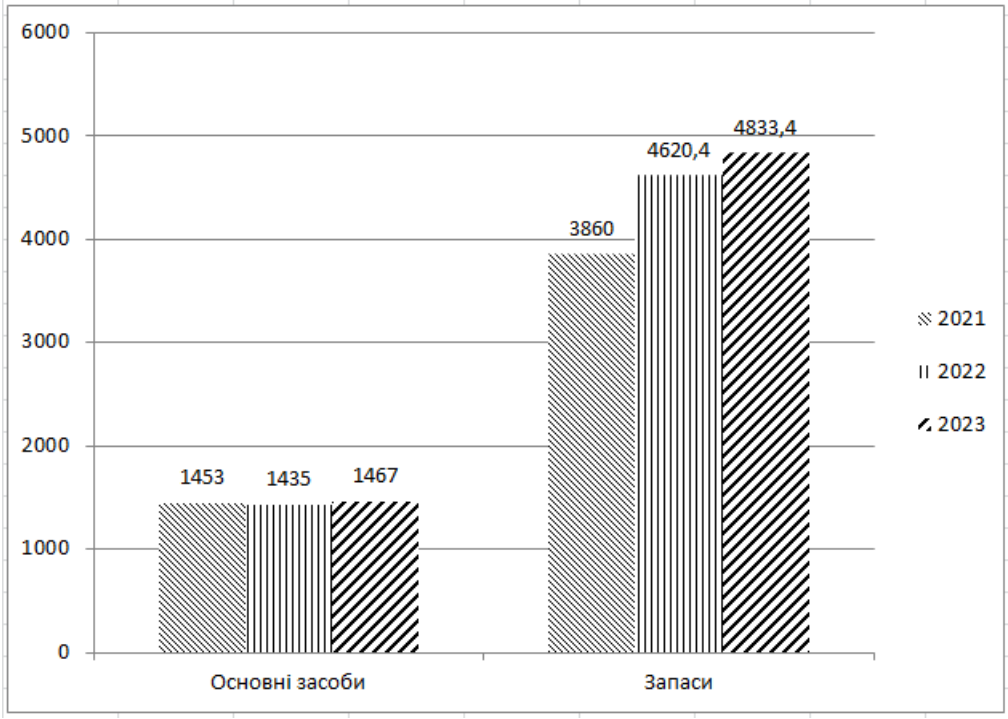

Рис. 3.1. Динаміка обсягів складових активів ФГ «МАРЯН-М»

Оцінка динаміки показників за три роки дозволяє визначити загальні тенденції та зміни в активах фермерського господарства. У 2021 році вартість основних засобів становила 1453 тис. грн., в 2022 році зменшилась до 1435 тис. грн., а в 2023 році знову зросла до 1467 тис. грн. Це свідчить про невелике коливання вартості основних засобів, але загалом можна зазначити тенденцію до відновлення в 2023 році. Хоча зміни в основних засобах були незначними, цей показник потребує додаткового аналізу для виявлення можливих інвестицій у нові активи або заміни старих.

За три роки запаси зросли з 3860 тис. грн. у 2021 році до 4620,4 тис. грн. у 2022 році, а потім до 4833,4 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про

стабільне збільшення запасів, що може вказувати на зростання обсягів виробництва або накопичення ресурсів для майбутніх циклів виробництва. Збільшення запасів може також свідчити про зростання витрат на матеріали або сировину, що є позитивним сигналом про активізацію діяльності господарства.

Аналіз динаміки та структури активів фермерського господарства дозволяє оцінити, як розподіляються ресурси між різними видами активів і яку частку у загальному обсязі займають оборотні та необоротні активи. Основні засоби, такі як земля, будівлі та техніка, зазвичай складають значну частину активів, що свідчить про сталість та інвестиційну спрямованість господарства. Оборотні активи, до яких відносяться запаси, дебіторська заборгованість та грошові кошти, відображають здатність господарства оперативно реагувати на фінансові потреби та забезпечувати безперервність виробництва. Аналіз структури активів також дозволяє виявити, чи достатньо у підприємства ліквідних активів для покриття короткострокових зобов’язань. Зміни у структурі активів можуть вказувати на тенденції до збільшення інвестицій у нові технології, модернізацію або на зростання фінансових ризиків. Такий аналіз допомагає керівництву господарства оптимізувати використання ресурсів, визначити можливості для покращення фінансової стійкості та зниження ризиків [42].

Для оцінювання динамічних та структурних змін рівня показників активу балансу використано звітні дані додатків А, Б (табл. 3.1, 3.2).

На підставі аналізу табл. 3.1 можна зробити наступні висновки. Основні засоби за три роки зазнали незначного зменшення на 18 тис. грн. у 2022 році (-1,24%), але у 2023 році спостерігався зріст на 32 тис. грн. (+2,23%), що свідчить про оновлення чи збільшення інвестицій у основні засоби господарства. Запаси показали значне зростання в 2022 році (+760,4 тис. грн., або 19,70%), що може вказувати на накопичення ресурсів для виробничих потреб чи збільшення обсягів виробництва. У 2023 році зростання запасів сповільнилось до +213 тис. грн. (+4,61%), що вказує на

деяке уповільнення темпів накопичення, але залишає позитивну тенденцію. Загальна сума активів зросла на 742,4 тис. грн. у 2022 році (+13,97%) та на 245 тис. грн. у 2023 році (+4,05%). Це свідчить про поступовий ріст активів господарства, зокрема за рахунок зростання запасів та невеликих змін в основних засобах. Збільшення активів вказує на стабільний розвиток господарства з можливістю розширення виробничих потужностей та покращення фінансової стійкості.

Таблиця 3.1

Аналіз динамічних змін показників активу балансу

ФГ «МАРЯН-М»

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення, +/-	Темп приросту	2023 рік	Відхилення, +/-	Темп приросту
I. Необоротні активи							
Нематеріальні капітальні інвестиції	–	–	–		–	–	
Основні засоби	1453	1435	-18	-1,24	1467	+32	2,23
Довгострокові біологічні активи	–	–	–	–	–	–	–
Довгострокові фінансові інвестиції	–	–	–	–	–	–	–
Інші необоротні активи	–	–	–	–	–	–	–
Усього за розділом I	1453	1435	-18	-1,24	1467	+32	2,23
II. Оборотні активи					–	–	
Запаси	3860	4620,4	+760,4	19,70	4833,4	+213	4,61
Поточні біологічні активи	–	–	–	–	–	–	–
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	–	–	–	–	–	–	–
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	–	–	–	–	–	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	–	–	–	–	–	–	–
Поточні фінансові інвестиції	–	–	–	–	–	–	–
Гроші та їх еквіваленти	–	–	–	–	–	–	–
Витрати майбутніх періодів	–	–	–	–	–	–	–
Інші оборотні активи	–	–	–	–	–	–	–
Усього за розділом II	3860	4620,4	+760,4	19,70	4833,4	+213	4,61
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	–	–	–	–	–	–	–
Всього	5313	6055,4	+742,4	13,97	6300,4	+245	4,05

На підставі аналізу табл. 3.2 можна зробити наступні висновки. Загальна питома вага необоротних активів зменшилась з 27,35 у 2021 році до 23,70 у 2022 році, що означає скорочення на 3,65 пункти у структурі активів.

У 2023 році показник знову трохи знизився, досягнувши рівня 23,28, що вказує на подальше зменшення необоротних активів, хоча зміна є незначною (-0,41). У 2021 році оборотні активи становили 72,65%, а в 2022 році зросли на 3,65 пункти, досягнувши значення 76,30. У 2023 році зростання продовжилось, але темпи зміни сповільнились (+0,41), що вказує на поступове зростання запасів фермерського господарства.

Таблиця 3.2

Аналіз структурних змін показників активу балансу

ФГ «МАРЯН-М»

Показники	2021 рік	2022 рік	Зміни, +/-	2023 рік	Зміни, +/-
I. Необоротні активи					
Нематеріальні капітальні інвестиції	–	–	–	–	–
Основні засоби	27,35	23,70	-3,65	23,28	-0,41
Довгострокові біологічні активи	–	–	–	–	–
Довгострокові фінансові інвестиції	–	–	–	–	–
Інші необоротні активи	–	–	–	–	–
Усього за розділом I	27,35	23,70	-3,65	23,28	-0,41
II. Оборотні активи				–	–
Запаси	72,65	76,30	+3,65	76,72	+0,41
Поточні біологічні активи	–	–	–	–	–
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	–	–	–	–	–
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	–	–	–	–	–
Інша поточна дебіторська заборгованість	–	–	–	–	–
Поточні фінансові інвестиції	–	–	–	–	–
Гроші та їх еквіваленти	–	–		–	–
Витрати майбутніх періодів	–	–	–	–	–
Інші оборотні активи	–	–	–	–	–
Усього за розділом II	72,65	76,30	+3,65	76,72	+0,41
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	–	–	–	–	–
Всього	100,00	100,00	–	100,00	–

Загалом фермерське господарство демонструє поступове зростання оборотних активів, що може свідчити про зростання обсягів виробництва та активну роботу з матеріальними ресурсами, в той час як необоротні активи залишаються на стабільному рівні.

Динаміка обсягів складових пасивів досліджуваного фермерського господарства подана на рис. 3.2.

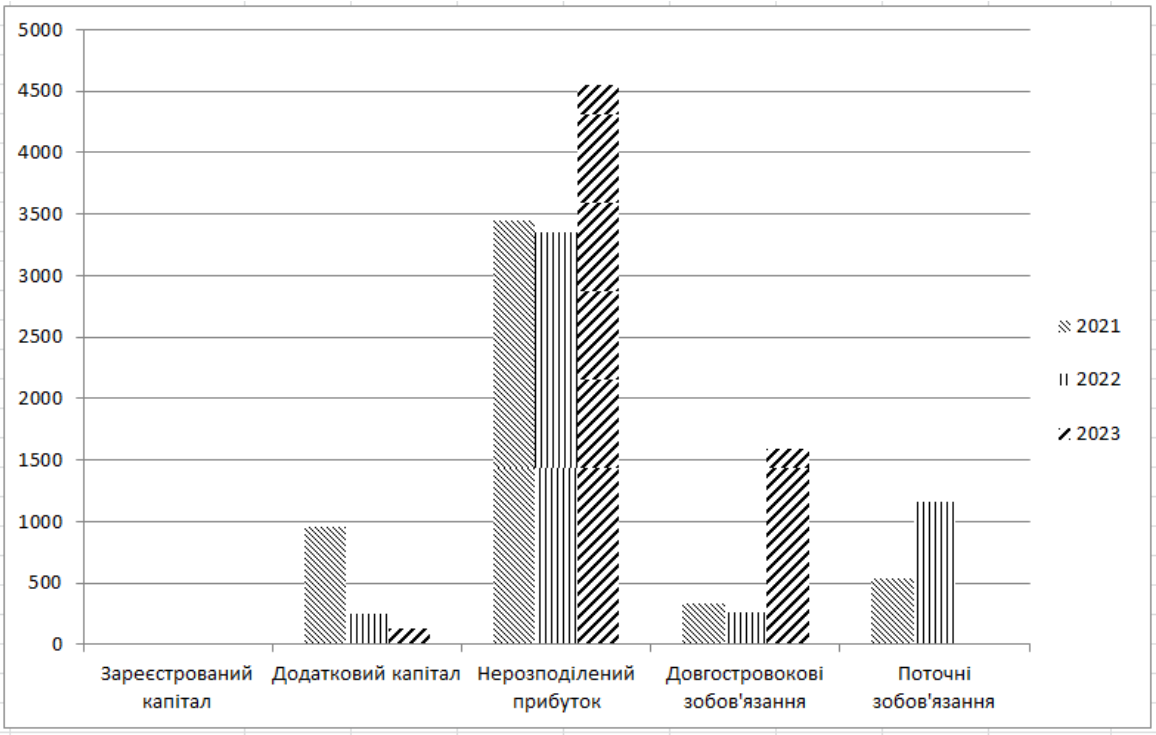

Рис. 3.2. Динаміка обсягів складових пасивів ФГ «МАРЯН-М»

Зареєстрований капітал залишився незмінним протягом трьох років, що свідчить про стабільність і відсутність змін у початкових фінансових внесках засновників. Додатковий капітал знизився з 961,4 тис. грн. у 2021 році до 261,4 тис. грн. у 2022 році, а в 2023 році становив 141,4 тис. грн., що вказує на суттєве скорочення додаткових фінансових ресурсів, можливо, через зменшення додаткових інвестицій або їх вилучення. Нерозподілений прибуток показав позитивну динаміку, збільшившись з 3458 тис. грн. у 2021 році до 4558 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про стабільний прибутковий розвиток фермерського господарства та ефективне управління доходами. Довгострокові зобов’язання значно зросли з 345,6 тис. грн. у 2022 році до 1600 тис. грн. у 2023 році, що вказує на збільшення зовнішніх фінансів, ймовірно, для фінансування великих інвестиційних проектів чи інших капітальних витрат. Поточні зобов’язання також значно зросли в 2022 році до 1171 тис. грн., але в 2023 році вони знизились до нуля, що може вказувати на погашення поточних боргів або оптимізацію короткострокових зобов’язань.

Аналіз динаміки та структури пасивів фермерського господарства дозволяє оцінити, як змінюються джерела фінансування та зобов'язання підприємства [13]. Якщо в аналізованому періоді спостерігається збільшення довгострокових зобов'язань, це може вказувати на залучення кредитів для реалізації масштабних інвестиційних проектів або оновлення інфраструктури. Зростання поточних зобов'язань, в свою чергу, може свідчити про підвищення витрат чи сезонні коливання в оплаті постачальникам і заборгованості перед бюджетом. Важливим аспектом є частка власного капіталу в загальній структурі пасивів, оскільки її збільшення підвищує фінансову стійкість господарства, знижуючи залежність від зовнішніх позик і забезпечуючи більшу фінансову незалежність. Загалом позитивна динаміка власного капіталу та стабільне управління зобов'язаннями свідчить про фінансову стабільність та здатність підприємства покривати свої зобов'язання навіть в умовах економічних труднощів.

Для оцінювання динамічних та структурних змін рівня показників пасиву балансу використано звітні дані додатків А, Б (табл. 3.3, 3.4).

Зареєстрований капітал залишився незмінним протягом трьох років, що свідчить про стабільність початкових інвестицій і відсутність змін у структурі власників або статутному капіталі. Додатковий капітал значно знизився за два роки (на -700 тис. грн. або -72,81% у 2022 році та на -120 тис. грн. або -45,91% у 2023 році), що може свідчити про зменшення додаткових інвестицій або використання цих коштів для покриття збитків чи інші потреби. Нерозподілений прибуток збільшився на +1205 тис. грн. (+35,94%) у 2023 році порівняно з 2022 роком, що свідчить про зростання прибутковості та ефективне управління фінансовими результатами. Власний капітал знизився на -805 тис. грн. у 2022 році, але зріс на +1085 тис. грн. у 2023 році, що свідчить про поліпшення фінансової ситуації господарства в 2023 році. Довгострокові зобов'язання знизилися на -76,6 тис. грн. (-22,16%) у 2022 році, але значно зросли на +494,8 тис. грн (+ 494,8%) у 2023 році, що

вказує на збільшення фінансування за рахунок позикових коштів для довгострокових інвестицій або розширення діяльності. Короткострокові кредити банків значно зросли в 2022 році (на +624 тис. грн. або 114,08%), що свідчить про залучення позикових коштів для фінансування поточних потреб. Однак у 2023 році ці кредити зникли, що може вказувати на погашення боргів або оптимізацію боргових зобов'язань. Загальна сума пасивів зросла на +1245 тис. грн (+ 24,63%) у 2023 році, що свідчить про значне збільшення фінансування господарства через позикові кошти та прибутки, накопичені в попередні роки.

Таблиця 3.3

Аналізування динамічних змін формування пасиву балансу

ФГ «МАРЯН-М»

Показники	2021 рік	2022 рік	Відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %	2023 рік	Відхилення, тис. грн.	Темп приросту, %
I. Власний капітал							
Зареєстрований (пайовий) капітал	1	1	–	–	1	–	–
Додатковий капітал	961,4	261,4	-700	-72,81	141,4	-120	-45,91
Резервний капітал	–	–	–	–			
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	3458	3353	-105	-3,04	4558	1205	+35,94
Неоплачений капітал	–	–	–	–		–	–
Усього за розділом I	4420,4	3615,4	-805	-18,21	4700,4	+1085	+30,01
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	345,6	269	-76,6	-22,16	1600	1331	+494,80
III. Поточні зобов'язання							
Короткострокові кредити банків	547	1171	+624	114,08	-	-1171	-100,00
Поточна кредиторська заборгованість за:	–	–	–	–	–	–	–
довгостроковими зобов'язаннями	–	–	–	–	–	–	–
товари, роботи, послуги	–	–	–	–	–	–	–
розрахунками з бюджетом	–	–	–	–	–	–	–
у тому числі з податку на прибуток	–	–	–	–	–	–	–
розрахунками зі страхування	–	–	–	–	–	–	–
розрахунками з оплати праці	–	–	–	–	–	–	–
Доходи майбутніх періодів	–	–	–	–	–	–	–
Інші поточні зобов'язання	–	–	–	–	–	–	–
Усього за розділом III	547	1171	+624	114,08	–	-1171	-100,00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	–	–	–	–	–	–	–
Всього	1238,9	630,6	-257,6	-4,85	6300,4	++1245	+24,63

Таблиця 3.4

Аналіз структурних змін показників пасиву балансу

ФГ «МАРЯН-М»

Показники	2021 рік	2022 рік	Зміни, +/-	2023 рік	Зміни, +/-
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	0,02	0,02	–	0,02	–
Додатковий капітал	18,10	5,17	-12,92	2,24	-2,93
Резервний капітал	–	–	–		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	65,09	66,33	+1,24	4558	+6,02
Неоплачений капітал	–	–	–		–
Усього за розділом I	83,20	68,05	-15,15	88,47	+20,42
II. Довгострокові зобов'язання, цільове фінансування та забезпечення	6,50	5,32	-1,18	25,40	+20,07
III. Поточні зобов'язання					
Короткострокові кредити банків	10,30	23,16	+12,87	-	-23,16
Поточна кредиторська заборгованість за:	–	–	–	–	–
довгостроковими зобов'язаннями	–	–	–	–	–
товари, роботи, послуги	–	–	–	–	–
розрахунками з бюджетом	–	–	–	–	–
у тому числі з податку на прибуток	–	–	–	–	–
розрахунками зі страхування	–	–	–	–	–
розрахунками з оплати праці	–	–	–	–	–
Доходи майбутніх періодів	–	–	–	–	–
Інші поточні зобов'язання	–	–	–	–	–
Усього за розділом III	10,30	23,16	+12,87	–	-23,16
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	–	–	–	–	–
Всього	100,00	100,00	-	100,00	-

Згідно з аналізом табл. 3.4, власний капітал фермерського господарства в 2023 році зріс на 20,42 пункти, досягнувши 88,47%, що свідчить про покращення фінансової стабільності підприємства. Незважаючи на зменшення додаткового капіталу на 2,93% у 2023 році, нерозподілений прибуток значно зріс, що підвищує загальну фінансову ефективність. Зменшення короткострокових кредитів на -23,16 пункти у 2023 році також вказує на зменшення боргового навантаження підприємства. Водночас, зростання довгострокових зобов’язань на +20,07 пункти у 2023 році вказує на залучення фінансування для довгострокових інвестицій. Загалом фермерське господарство демонструє покращення в управлінні власними та позиковими коштами.

Фінансові результати підприємства є важливим індикатором його економічної діяльності та здатності до ефективного управління ресурсами. Цей аналіз спрямований на вивчення фінансових результатів ФГ «МАРЯН-М», що дасть змогу оцінити не лише поточний стан господарства, але й визначити потенційні ризики та можливості для підвищення ефективності його діяльності. Для цього буде проведено вивчення основних фінансових показників, таких як доходи, витрати, прибуток, а також їх динаміка за певний період.

Здійснене аналізування змін обсягу та складу фінансового результату ФГ «МАРЯН-М» подано в табл. 3.5 на основі даних додатків А, Б.

Таблиця 3.5

Аналізування динаміки змін фінансових результатів діяльності ФГ «МАРЯН-М»

Показники	2021 рік	2022 рік	Зміна, тис. грн.	Темп приросту, %	2023 рік	Зміна, тис. грн.	Темп приросту, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	5191,00	3840,00	-1351,00	-26,03	1929,00	-1911,00	-49,77
Інші операційні доходи	–	–	–	–	36,00	+36,00	–
Інші доходи	–	–	–	–	280,00	+280,00	–
Разом доходи	5191,00	3840,00	-1351,00	-26,03	2245,00	-1595,00	-41,54
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	3196,00	2145,00	-1051,00	-32,88	1040,00	-1105,00	-51,52
Інші операційні витрати	–	–	–	–	–	–	–
Інші витрати	900,00	800,00	-100,00	-11,11	200,00	-600,00	-75,00
Разом витрати	4096,00	2945,00	-1151,00	-28,10	1240,00	-1705,00	-57,89
Фінансовий результат до оподаткування	–	–	–	–	–	–	–
Податок на прибуток	–	–	–	–	–	–	–
Чистий прибуток (збиток)	1095,000	895,00	-200,00	-18,26	1005,00	+110,00	+12,29

Аналіз даних табл. 3.5 свідчить, що фінансові результати ФГ «МАРЯН-М» за 2021–2023 роки показують тенденції збільшення та зменшення, яка поступово покращується. У 2022 році спостерігалося значне зниження чистого доходу від реалізації продукції, що становило 26,03 % порівняно з 2021 роком. Це в основному зумовлено зниженням обсягів продажу продукції на 1351 тис. грн, що свідчить про певні труднощі на ринку або інші фактори, що вплинули на попит. У 2023 році спостерігається подальше падіння доходу на 49,77 %, що є досить суттєвим скороченням — зменшення

доходу на 1911 тис. грн. Інші операційні доходи у 2023 році становили 36 тис. грн, що є новим джерелом надходжень для підприємства, але на фоні значного скорочення основного доходу цей показник не компенсує зниження основної виручки. Інші доходи за 2023 рік склали 280 тис. грн, що є позитивною зміною, адже це додаткові надходження, які можуть допомогти частково компенсувати зниження доходів від основної діяльності.

Водночас собівартість реалізованої продукції також зменшилася на 51,52 %, що свідчить про зниження витрат на виробництво і можливу оптимізацію виробничих процесів. Інші витрати знизилися на 75 %, що також відображає ефективне управління витратами. Загальні витрати підприємства за три роки зменшилися на 57,89 %, що є позитивною тенденцією, адже підприємство змогло зменшити витрати на значну суму (1705 тис. грн), незважаючи на зниження доходів. Чистий прибуток у 2023 році збільшився на 12,29 % порівняно з 2022 роком, що є позитивним результатом, незважаючи на загальний спад доходів. Збільшення чистого прибутку на 110 тис. грн свідчить про зростання ефективності діяльності підприємства в умовах зменшення доходів.

В структурі доходів 100% складав чистий дохід від реалізації продукції в 2021-2022 р., в 2023 р. – 85,92%, оскільки інші операційні доходи та інші доходи в 2023 р. відповідно склали 1,60% і 12,47%. У складі витрат основу складала собівартість реалізованої продукції – відповідно в 2021 р. 78,03%, в 2022 р. 72,84%, в 2023 р. 83,87%. Інші витрати – відповідно 21,97%, 27,16% і 16,13%, тобто на кінець 2023 р. зменшилась частка інших витрат у складі загальних витрат фермерського господарства.

Отже, фінансові результати свідчать про труднощі в 2022 році, однак з деякими ознаками стабілізації та покращення в 2023 році завдяки зниженню витрат та оптимізації діяльності. Для подальшого розвитку підприємству необхідно продовжити працювати над збільшенням доходів та вдосконаленням витратної політики.

3.2. Оцінювання фінансового стану фермерського господарства

Оцінювання фінансового стану фермерського господарства є важливою складовою аналізу його діяльності, оскільки дозволяє визначити ефективність використання ресурсів, рівень платоспроможності та здатність до зростання. Фінансовий стан підприємства відображає його здатність виконувати фінансові зобов'язання, забезпечувати стабільний прибуток та розвивати виробничу діяльність [42]. Це є особливо важливим для аграрних підприємств, де зовнішні фактори, такі як погодні умови, зміни в політиці, коливання цін на сільськогосподарську продукцію, можуть значно впливати на результати роботи.

Метою оцінювання є визначення ключових фінансових показників, таких як рентабельність, ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність. Оцінка цих аспектів дозволяє виявити сильні та слабкі сторони господарської діяльності, вчасно ідентифікувати можливі фінансові ризики і на основі цього сформулювати рекомендації для покращення управлінських рішень і стратегічного планування. Цей процес включає аналіз фінансових звітів, таких як баланс, звіт про фінансові результати для розрахунку різних фінансових коефіцієнтів. Оцінювання фінансового стану є необхідним етапом для підтримки стабільності підприємства, розвитку його потенціалу та підвищення конкурентоспроможності на ринку.

Оцінювання фінансового стану ФГ «МАРЯН-М» здійснено на основі даних додатків А, Б у табл. 3.6.

За результатами аналізу фінансових показників фермерського господарства «МАРЯН-М» за 2021–2023 роки можна зробити наступні висновки. Рентабельність активів у 2022 році знизилась до 0,10, але в 2023 році показник зріс до 0,15, що свідчить про покращення ефективності використання активів для отримання прибутку.

Таблиця 3.6

Оцінювання фінансового стану ФГ «МАРЯН-М»

Показники	Тенденція	2021 рік	2022 рік	2023 рік
Рентабельність активів	↑	0,21	0,10	0,15
Рентабельність оборотних активів	↑	0,28	0,19	0,21
Рентабельність власного капіталу	↑	24,77	24,76	21,38
Рентабельність продукції	↑	26,73	30,39	81,05
Рентабельність продажу продукції або обороту	↑	21,09	23,31	52,10
Валова рентабельність основної діяльності	↑	34,26	41,72	96,63
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	↑	6,06	2,95	-
Коефіцієнт фінансування	↓	0,83	0,41	0,68
Коефіцієнт маневреності	↑	0,75	0,95	1,03
Коефіцієнт платоспроможності	↑	8,08	3,09	-
Коефіцієнт покриття	↑	7,06	3,95	-
Коефіцієнт швидкої ліквідності	↑	0,00	0,00	-
Абсолютна ліквідність	↑	0,000	0,000	-

Рентабельність оборотних активів також знизилась у 2022 році до 0,19, але в 2023 році знову підвищилась до 0,21, що є позитивною тенденцією, відображаючи покращення в ефективності управління оборотними активами.

Рентабельність власного капіталу залишалась майже незмінною в 2022 році (24,76 %), проте у 2023 році знизилась до 21,38 %. Це може свідчити про зменшення прибутковості від використання власного капіталу, що варто врахувати при подальшому управлінні фінансами підприємства.

Рентабельність продукції показала значне зростання у 2023 році до 81,05 %, що свідчить про істотне покращення ефективності виробництва та продажу продукції, і є важливим фактором для оцінки розвитку господарства.

Рентабельність продажу продукції або обороту також значно зросла у 2023 році (52,10 %), що є позитивною ознакою для підприємства, адже вказує на значне покращення маржі на продажах.

Валова рентабельність основної діяльності зросла до 96,63 % у 2023 році, що є високим показником ефективності основної діяльності і свідчить про значне покращення ситуації з витратами та доходами від виробництва.

Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами у 2023 році не розраховано, але значення у 2021 році (6,06) і в 2022 році (2,95) вказують на поступове зниження рівня забезпечення оборотними активами, що може бути ознакою потреби в додаткових ресурсах для фінансування поточної діяльності.

Коефіцієнт фінансування знизився до 0,41 у 2022 році, але зріс до 0,68 у 2023 році, що свідчить про часткове покращення структури фінансування підприємства та зменшення залежності від зовнішніх позик.

Коефіцієнт маневреності показав позитивну динаміку, збільшившись з 0,75 у 2021 році до 1,03 у 2023 році, що свідчить про зростання гнучкості підприємства в управлінні своїми оборотними засобами.

Коефіцієнт платоспроможності та коефіцієнт покриття у 2023 році не розраховані, але у попередні роки показники значно знизились (3,09 та 3,95 відповідно), оскільки у досліджуваного підприємства поточні зобов’язання були погашені в 2023 р.

Коефіцієнт швидкої ліквідності та абсолютна ліквідність на протязі трьох років не змінилися і залишаються на рівні нульових значень, що свідчить про відсутність ліквідних активів або про необхідність удосконалення ліквідності підприємства.

У підсумку, підприємство показує позитивні результати щодо рентабельності та ефективності основної діяльності, але є певні проблеми з ліквідністю та забезпеченням власними оборотними засобами. Для поліпшення фінансового стану необхідно звернути увагу на підвищення

ліквідності та стабільності фінансування, а також на покращення платоспроможності.

Висновки до розділу 3

Аналіз показників балансу та фінансових результатів ФГ «МАРЯН-М» свідчить про значні коливання в доходах і витратах підприємства за останні роки. У 2022 році відбулося суттєве зниження чистого доходу від реалізації продукції, що зменшило фінансові результати господарства. Проте у 2023 році було виявлено певне покращення, зокрема у зниженні собівартості продукції та витрат, що дозволило досягти позитивних результатів по чистому прибутку. Незважаючи на ці покращення, важливо відзначити необхідність стабілізації доходів та подальшого зменшення витрат для забезпечення сталого фінансового стану підприємства.

Оцінка фінансового стану ФГ «МАРЯН-М» показала, що підприємство демонструє позитивні зміни в ефективності використання активів і оборотних засобів, зокрема вищу рентабельність продукції та основної діяльності. Водночас знизилась рентабельність власного капіталу, що може свідчити про зменшення прибутковості від використання власних коштів. Проблеми з ліквідністю та забезпеченням оборотних засобів потребують уваги, адже це може вплинути на здатність підприємства оперативно покривати зобов’язання. Для подальшого розвитку ФГ «МАРЯН-М» необхідно оптимізувати фінансування та покращити ліквідність для збереження стабільного фінансового стану.

РОЗДІЛ 4
ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

4.1. Охорона праці на ФГ «МАРЯН-М»

На ФГ «МАРЯН-М» питання охорони праці є важливим аспектом стратегії підприємства, оскільки гарантує створення безпечних і здорових умов для роботи всіх співробітників. Служба охорони праці на підприємстві виконує низку важливих завдань, основними з яких є розробка та впровадження ефективних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням. Крім того, її завдання полягає в забезпеченні відповідності всіх робочих процесів стандартам безпеки праці. Створення служби охорони праці є важливим кроком для підвищення рівня безпеки на підприємстві, зменшення ризиків для працівників і створення здорового робочого середовища [50]. Завдяки цьому, підприємство отримує можливість системно підходити до вирішення питань безпеки, що дозволяє здійснювати належний контроль за виконанням вимог охорони праці та впроваджувати сучасні методи управління ризиками.

Головною метою служби охорони праці на ФГ «МАРЯН-М» є захист здоров’я працівників і забезпечення їх безпеки під час виконання трудових обов’язків. Для досягнення цієї мети служба проводить комплексний аналіз робочих процесів з метою виявлення потенційних загроз для здоров’я працівників, організовує регулярні інструктажі та навчання з питань техніки безпеки. Служба охорони праці також відповідає за реалізацію заходів з управління охороною праці, що включають розробку і впровадження політик безпеки, а також аналіз нещасних випадків для встановлення їх причин і запобігання повторенню. Планування заходів з охорони праці є постійним і важливим процесом, що включає створення планів дій для покращення умов праці, орієнтуючись на ризики, пов’язані з конкретними видами діяльності на

підприємстві. Ці заходи спрямовані на постійне вдосконалення стандартів безпеки та покращення здоров'я працівників.

Важливим елементом роботи служби охорони праці є фінансування заходів, спрямованих на забезпечення безпеки праці на підприємстві. Фінансування охорони праці є пріоритетним завданням, тому ФГ «МАРЯН-М» виділяє необхідні кошти для проведення заходів, закупівлі сучасного обладнання для забезпечення безпеки та навчання працівників. Це є важливою складовою стратегії управління ризиками та забезпечення сталого розвитку підприємства через підтримку здоров'я і безпеки працівників. Завдяки належному фінансуванню охорони праці підприємство забезпечує належний рівень безпеки, що в свою чергу сприяє створенню стабільного і ефективного робочого процесу та покращує загальний добробут співробітників.

Для ФГ «МАРЯН-М» витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми реалізованої продукції (табл. 4.1).

Таблиця 4.1

Витрати на фінансування заходів охорони праці на ФГ «МАРЯН-М»

Обсяг реалізованої продукції, тис.грн.		Сума фінансування (0,5%), тис.грн.		Абсолютне відхилення, тис.грн
2022	2023	2022	2023	2022-2023
3840	1929	19,20	9,65	-9,55

Дані табл. 4.1 показали зменшення фінансування заходів охорони праці на ФГ «МАРЯН-М» в 2023 р. порівняно з 2022 р. на 9,55 тис. грн., що зумовлено коливанням обсягів реалізації сільськогосподарської продукції.

Кошти фонду охорони праці спрямовуються на придбання спецодягу, спецвзуття та інших засобів індивідуального захисту для працівників. Крім того, ці кошти використовуються для нейтралізації шкідливих і небезпечних виробничих факторів, що можуть впливати на здоров'я працівників.

4.2. Розроблення і реалізація заходів щодо захисту працівників фермерського господарства від наслідків надзвичайних ситуацій

Розроблення та реалізація заходів щодо захисту працівників фермерського господарства від наслідків надзвичайних ситуацій є важливою складовою частиною забезпечення безпеки праці та здоров'я. Фермерські господарства, що займаються сільським господарством, є вразливими до різних природних та техногенних катастроф, таких як повені, пожежі, стихійні лиха, аварії на виробництві або отруєння хімічними речовинами. Тому необхідно розробити систему превентивних заходів для захисту людей від можливих небезпек [45].

Основним кроком у забезпеченні безпеки є створення відповідних планів дій у разі надзвичайних ситуацій. Вони повинні включати алгоритми дій при різних сценаріях катастроф, зокрема для евакуації працівників, надання першої медичної допомоги, захисту від небезпечних хімічних речовин, а також відновлення нормальної діяльності після аварій. Такий план має бути розроблений з урахуванням специфіки діяльності фермерського господарства, масштабу виробництва та можливих ризиків.

Одним із важливих заходів є навчання працівників діям у разі надзвичайних ситуацій. Це можуть бути тренінги, симуляції надзвичайних ситуацій та проведення практичних занять щодо правильного користування засобами індивідуального захисту, першої медичної допомоги та евакуації. Підготовка працівників до різних ситуацій допомагає не тільки зменшити кількість постраждалих у разі катастрофи, а й забезпечити швидке відновлення нормальної роботи після надзвичайних ситуацій.

Забезпечення фермерського господарства необхідними засобами для захисту працівників — важлива складова захисту. Це включає в себе як індивідуальні засоби захисту, такі як маски, рукавички, спецодяг, так і колективні засоби, наприклад, систему автоматичного сповіщення або системи охолодження в разі пожежі. Також важливо мати доступ до

медичних аптечок, засобів для гасіння пожеж та аварійного освітлення для забезпечення безпеки в разі відключення електрики.

Не менш важливим є регулярний моніторинг та оцінка ризиків на фермерському господарстві. Це дозволяє своєчасно виявляти потенційно небезпечні ділянки, оцінювати ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій та вживати необхідних заходів для їх попередження. Наприклад, на фермерських господарствах часто використовуються хімічні препарати для обробки рослин, тому необхідно регулярно перевіряти умови зберігання цих речовин та наявність засобів для нейтралізації можливих витоків або аварій.

Крім того, важливим аспектом є співпраця фермерських господарств з місцевими органами влади, службами надзвичайних ситуацій та іншими підприємствами для організації комплексного захисту. Такі заходи включають розробку міжвідомчих планів взаємодії під час надзвичайних ситуацій, а також укладання договорів на надання екстреної допомоги, транспортування та евакуацію. Взаємодія з органами державної влади дозволяє оперативно отримувати допомогу в разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Забезпечення належного захисту працівників фермерського господарства має також включати інформування працівників про їх права та обов'язки у разі надзвичайних ситуацій. Це передбачає надання детальної інформації про інструкції з безпеки, покрокові дії в критичних ситуаціях та телефонні номери екстрених служб. Важливою частиною є регулярне оновлення цих відомостей, адже умови та технології можуть змінюватися, що потребує адаптації наявних заходів.

Загалом, ефективне розроблення та реалізація заходів щодо захисту працівників фермерських господарств від наслідків надзвичайних ситуацій є необхідною умовою для забезпечення їх безпеки, збереження здоров'я та життя працівників. Вчасно вжиті заходи допоможуть не тільки мінімізувати негативні наслідки від надзвичайних ситуацій, але й знизити ризики виникнення таких ситуацій у майбутньому.

Висновки до розділу 4

Служба охорони праці на фермерському господарстві виконує низку важливих завдань, основними з яких є розробка та впровадження ефективних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням. На кінець 2023 року відбулося зменшення фінансування заходів охорони праці на ФГ «МАРЯН-М» в 2023 р. порівняно з 2022 р. на 9,55 тис. грн., що зумовлено коливанням обсягів реалізації сільськогосподарської продукції.

Розроблення та реалізація заходів щодо захисту працівників фермерських господарств від наслідків надзвичайних ситуацій є критично важливими для забезпечення їх безпеки та збереження здоров'я. Це включає створення ефективних планів дій, навчання працівників, забезпечення належними засобами захисту, а також постійний моніторинг та оцінку ризиків. Співпраця з місцевими органами влади та іншими підприємствами, а також належне інформування працівників про їхні права та обов'язки в разі надзвичайних ситуацій, дозволяє оперативно реагувати на кризові ситуації та мінімізувати їхні негативні наслідки. Комплексний підхід до цієї проблеми сприяє створенню безпечного робочого середовища на фермерських господарствах.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Фермерські господарства виступають основними виробниками сільськогосподарської продукції, створюючи робочі місця та сприяючи розвитку місцевих економік. Створення фермерського господарства має на меті вироблення товарної сільськогосподарської продукції, виконання її переробки та продаж для того, щоб отримати прибуток. При цьому використовуються земельні ділянки, які засновники фермерського господарства мають у власності або/та у користуванні, в т.ч. і в оренді, в наступних цілях згідно законодавства: ведення фермерського господарства; товарне сільськогосподарське виробництво; особисте селянське господарство. Власність фермерського господарства формується за рахунок будь-якого майна, яке потрібне з метою ведення товарного сільськогосподарського виробництва і набуття якого у власність не є забороненим законодавством. Основним активом майна фермерського господарства виступає земля. Усе майно фермерського господарства відповідно до походження поділяється на: майно, отримане від членів фермерського господарства; майно, яке фермерське господарство створило або придбало; майно, що є залученим на умовах оренди фермерським господарством. Головою фермерського господарства можна обирати лише із членів відповідної сім'ї.

Основні засади обліку, аналізу та оподаткування діяльності фермерських господарств є важливими елементами для забезпечення ефективного функціонування та стабільного розвитку аграрного сектора. Облік дозволяє не лише відображати господарські операції, але й контролювати витрати та доходи, що є необхідним для належного управління господарством. Система обліку повинна бути адаптована до потреб конкретного господарства, що дасть можливість ефективно відстежувати фінансові потоки та управляти витратами. Аналіз фінансових та виробничих показників дає можливість оцінити ефективність діяльності та приймати

обґрунтовані рішення для покращення результатів. Детальний фінансовий аналіз дає змогу оцінити економічну стійкість фермерського господарства та визначити можливості для покращення показників рентабельності. Вибір системи оподаткування залежить від розміру господарства та організаційно-правової форми, що впливає на розмір податкових зобов'язань та дозволяє оптимізувати витрати. Зокрема, фермерські господарства можуть обрати спрощену систему оподаткування, яка зменшує бюрократичні навантаження, або ж загальну систему, яка підходить для великих господарств з високими витратами. Правильне оподаткування забезпечує виконання зобов'язань перед державою і створює сприятливі умови для розвитку фермерських господарств. Збалансований підхід до цих аспектів допомагає досягти фінансової стабільності, сприяє сталому розвитку фермерських господарств і підвищує їх конкурентоспроможність на ринку.

ФГ «МАРЯН-М» демонструє стабільне фінансове зростання, зокрема завдяки позитивній динаміці чистого прибутку в період з 2020 по 2023 рік, що свідчить про ефективне управління витратами та підвищення фінансової стійкості підприємства. Незважаючи на зниження доходу в останні роки, господарство змогло знизити собівартість продукції, що вказує на вдосконалення технологій виробництва та оптимізацію ресурсів. Також спостерігається значне скорочення інших витрат у 2023 році, що може свідчити про ефективну внутрішню реорганізацію та оптимізацію витрат на операційну діяльність. Чисельність персоналу за останні роки залишалась стабільною на рівні трьох осіб, але в 2022-2023 роках зменшилась до двох, що вказує на зменшення трудових витрат. ФГ «МАРЯН-М» демонструє адаптацію до змін на ринку та високий рівень ефективності в управлінні.

Організація обліку на фермерському господарстві «МАРЯН-М» за допомогою простої форми бухгалтерського обліку дозволяє ефективно фіксувати фінансово-господарські операції та забезпечувати необхідну прозорість фінансової діяльності. Використання цього методу сприяє спрощенню обліку для малих підприємств та оптимізації податкової

звітності, що є важливим для стабільного розвитку господарства. Процес формування облікової інформації, починаючи від первинного документування та до складання фінансових звітів, дозволяє створити точну і своєчасну фінансову картину діяльності. Застосування журналу обліку господарських операцій та методи подвійного запису гарантують достовірність даних, що забезпечує правильне управління фінансами фермерського господарства. Впровадження цієї облікової системи сприяє покращенню процесів прийняття управлінських рішень і підвищує ефективність діяльності підприємства в аграрному секторі.

Методика та організація оподаткування фермерських господарств є основою для забезпечення фінансової стабільності та ефективного функціонування аграрних підприємств. Вибір між загальною та спрощеною системою оподаткування дозволяє адаптувати податкову політику до конкретних умов господарювання, зокрема розміру доходу та кількості працюючих. Спрощена система оподаткування є вигідною для малих фермерських господарств, оскільки зменшує податкове навантаження та спрощує звітність, тоді як загальна система дозволяє враховувати більшу кількість витрат при розрахунку податкових зобов'язань. Надання можливості вибору між цими системами дає фермерським господарствам гнучкість у веденні бізнесу, що сприяє їх розвитку та залученню додаткових ресурсів для росту підприємства.

Досліджуване ФГ «МАРЯН-М» перебуває на спрощеній системі оподаткування на 4 групі. Відповідно відбувається сплата єдиного податку. Крім цього, досліджуване підприємство укладені трудові договори з членами господарства. Оподаткування їх доходів фермерське господарство здійснює згідно законодавства і виконує сплату ПДФО, військового збору і ЄСВ. Крім сплати єдиного податку ФГ «МАРЯН-М» сплачує ПДВ за ставкою 14% на реалізовану сільськогосподарську продукцію на території України.

Формування фінансової звітності фермерських господарств є основою для ефективного управління та розвитку підприємств у сільському

господарстві. Звітність дає змогу фермерам краще планувати свою діяльність, забезпечувати відповідність податковим вимогам і підвищувати довіру з боку фінансових установ та партнерів. ФГ «МАРЯН-М» формує спрощену фінансову звітність. Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва містить дві форми баланс (форма 1-м) та звіт про фінансові результати (форма 2-м). Окрім стандартних показників, таких як доходи, витрати та прибуток, важливо включати додаткові параметри, наприклад, ефективність використання земельних ресурсів, вплив на навколишнє середовище та сталий розвиток. Це дозволить не лише оцінити економічну ефективність, а й врахувати соціально-екологічні аспекти, що набувають все більшого значення в умовах сучасного агробізнесу.

Фермерське господарство як платник єдиного податку формує податкову декларацію платника податку єдиного податку 4 групи. Ця декларація включає дві частини – загальну та розрахункову, а також додаток щодо відомостей про наявність земельних ділянок. Поряд з декларацією господарство обов'язково подає розрахунок частки сільськогосподарського товаровиробництва

Оцінка динаміки показників балансу за три роки дозволяє визначити загальні тенденції та зміни в активах та пасивах фермерського господарства. У 2021 році вартість основних засобів становила 1453 тис. грн., в 2022 році зменшилась до 1435 тис. грн., а в 2023 році знову зросла до 1467 тис. грн. Це свідчить про невелике коливання вартості основних засобів, але загалом можна зазначити тенденцію до відновлення в 2023 році. За три роки запаси зросли з 3860 тис. грн. у 2021 році до 4620,4 тис. грн. у 2022 році, а потім до 4833,4 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про стабільне збільшення запасів, що може вказувати на зростання обсягів виробництва або накопичення ресурсів для майбутніх циклів виробництва. Зареєстрований капітал залишився незмінним протягом трьох років, що свідчить про стабільність і відсутність змін у початкових внесках засновників. Додатковий капітал знизився з 961,4 тис. грн. у 2021 році до 261,4 тис. грн. у 2022 році, а в 2023

році становив 141,4 тис. грн., що вказує на суттєве скорочення додаткових фінансових ресурсів, можливо, через зменшення додаткових інвестицій або їх вилучення. Нерозподілений прибуток показав позитивну динаміку, збільшившись з 3458 тис. грн. у 2021 році до 4558 тис. грн. у 2023 році. Це свідчить про стабільний прибутковий розвиток фермерського господарства та ефективне управління доходами. Довгострокові зобов'язання значно зросли з 345,6 тис. грн. у 2022 році до 1600 тис. грн. у 2023 році, що вказує на збільшення зовнішніх фінансів. Поточні зобов'язання також значно зросли в 2022 році до 1171 тис. грн., але в 2023 році вони знизились до нуля, що може вказувати на погашення поточних боргів.

Фінансові результати ФГ «МАРЯН-М» за 2021–2023 роки показують тенденції збільшення та зменшення. У 2022 році спостерігалося значне зниження чистого доходу від реалізації продукції, що становило 26,03 % порівняно з 2021 роком. Це в основному зумовлено зниженням обсягів продажу продукції на 1351 тис. грн, що свідчить про певні труднощі на ринку або інші фактори, що вплинули на попит. У 2023 році спостерігається подальше падіння доходу на 49,77 %, що є досить суттєвим скороченням — зменшення доходу на 1911 тис. грн. Інші операційні доходи у 2023 році становили 36 тис. грн, що є новим джерелом надходжень для підприємства, але на фоні значного скорочення основного доходу цей показник не компенсує зниження основної виручки. Інші доходи за 2023 рік склали 280 тис. грн, що є позитивною зміною.

Водночас собівартість реалізованої продукції також зменшилася на 51,52 %, що свідчить про зниження витрат на виробництво і можливу оптимізацію виробничих процесів. Інші витрати знизилися на 75 %, що також відображає ефективне управління витратами. Загальні витрати підприємства за три роки зменшилися на 57,89 %, що є позитивною тенденцією, адже підприємство змогло зменшити витрати на значну суму (1705 тис. грн), незважаючи на зниження доходів. Чистий прибуток у 2023 році збільшився на 12,29 % порівняно з 2022 роком, що є позитивним результатом,

незважаючи на загальний спад доходів. Збільшення чистого прибутку на 110 тис. грн свідчить про зростання ефективності діяльності підприємства в умовах зменшення доходів.

Аналіз фінансових показників фермерського господарства «МАРЯН-М» за 2021–2023 роки показав позитивні зміни в рентабельності, зокрема значне зростання рентабельності продукції та основної діяльності у 2023 році. Незважаючи на зменшення рентабельності власного капіталу та зниження коефіцієнтів платоспроможності і покриття, підприємство продемонструвало покращення ефективності управління активами та оборотними засобами. Коефіцієнти фінансування і маневреності також показали позитивну динаміку, що свідчить про поліпшення структури фінансування та гнучкості підприємства. Однак проблеми з ліквідністю та забезпеченням власними оборотними засобами потребують уваги для стабільності фінансового стану підприємства.

Служба охорони праці на фермерському господарстві виконує низку важливих завдань, основними з яких є розробка та впровадження ефективних заходів, спрямованих на запобігання нещасним випадкам і професійним захворюванням. На кінець 2023 року відбулося зменшення фінансування заходів охорони праці на ФГ «МАРЯН-М» в 2023 р. порівняно з 2022 р. на 9,55 тис. грн., що зумовлено коливанням обсягів реалізації сільськогосподарської продукції.

Забезпечення захисту працівників фермерських господарств від наслідків надзвичайних ситуацій вимагає комплексного підходу, включаючи розробку планів дій, навчання персоналу, забезпечення засобами захисту та постійний моніторинг ризиків. Такий підхід сприяє збереженню здоров'я та безпеки працівників, а також мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бачинський В. І., Помулєва В. М. Спрощений облік на малих підприємствах: реалії сьогодення. Інноваційна економіка. 2021. №3-4. С. 152-158.
2. Беженар І.М., Грищенко О.Ю. Фермерські господарства в Україні: стан та перспективи розвитку. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 9. DOI: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-9-04-14.
3. Бєляєва Л. А., Карапетян Р. У. Розрахунки з бюджетом фермерських господарств у сучасних умовах господарювання. Економіка та суспільство. 2021. №30. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-35 (дата звернення: 28.10.2024).
4. Бленда Н.О., Чернега І.І., Коротєєв М.А. Діяльність фермерських господарств у формуванні пропозиції на ринку сільськогосподарської продукції та визначення стратегічних перспектив їх розвитку в Україні. Економіка та суспільство. 2021. Випуск 34. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-44.
5. Бляхарчук М. О. Формування облікової політики в системі управління підприємством: дис. … канд. екон. наук: 08.00.09 – бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) / Бляхарчук Марія Олександрівна; Національний університет водного господарства та природокористування. 2016. 305 с.
6. Бондаренко О. Умови перебування на єдиному податку 4 групи. Головбух. 2024. 15 січня. URL: https://buhplatforma.com.ua/person/584-bondarenko (дата звернення: 28.10.2024).
7. Ватуля І. Д., Гладка Л. О. Організація обліку у фермерських господарствах: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2009. 312 с.

8. Господарський кодекс України : затв. Верховною Радою України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 24.10.2023).
9. Групи платників єдиного податку в Україні. URL: https://services.dtkt.ua/catalogues/indexes/14 (дата звернення: 28.10.2024).
10. Данік Н. В. Особливості ведення обліку фермерських господарств. Інноваційна економіка. 2011. №1. С. 101–104. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/101.pdf (дата звернення: 28.10.2024).
11. Дорошенко А. Оподаткування фермерських господарств 2021 року: кому, за що та скільки сплачувати. The Page. 22 лютого 2021. URL: https://thepage.ua/ua/exclusive/opodatkuvannyafermerskih-gospodarstv-2021-komu-za-sho-i-skilki-platiti (дата звернення: 28.10.2024).
12. Дроздова О.Г. Особливості організації обліку на підприємствах малого бізнесу в Україні. The 6th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society» (August 14-16, 2023) SPC «Sci-conf.com.ua», Kyiv, Ukraine. 2023. С. 457-463. URL: https://www.researchgate.net/profile/Dmytro-Bannikov/publication/373143069_.pdf#page=457 (дата звернення: 28.10.2024).
13. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник Ю. М. Економічний аналіз: навч. посіб. Полтава: РВВД ПДАА, 2018. 290 с.
14. Земельний кодекс України : затв. Верховною Радою України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text (дата звернення: 24.10.2024).
15. Карпенко Є. А., Дунаєва А. С. Особливості оподаткування суб'єктів малого підприємництва в умовах воєнного стану. Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах воєнного стану : матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернетконференції, 09 червня 2022 р. Полтава :

Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2022. 393 с. С. 135-136.

16. Коваль Л. В. Особливості формування облікової політики у фермерських господарствах. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 5. С. 114-123.
17. Король Г. О., Труш Ю. Т., Акімова Т. В. Облік у фермерських господарствах. Навч. посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2015. 49 с.
18. Королюк Т. Діджиталізація документообігу в обліку. Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі: збірник тез доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 19 травня, 2023 р.). Тернопіль, ФОП Паляниця В.А., 2023. 142 с. С. 79–81.
19. Королюк Т. М. Облік в управлінні підприємством в умовах цифрової економіки / Королюк Тетяна Миколаївна, Співак Сергій Михайлович, Ратинський Вадим Віталійович // ГЕВ. — Т. : ТНТУ, 2023. — Том 85. — № 6. — С. 88–96.
20. Королюк Т. М., Мазуренок О. Р. Діджиталізація діяльності підприємств: тенденції, цифровий облік, перспективи. Галицький економічний вісник. 2021. Том 70. № 3. С. 59–70.
21. Королюк Т. Сутність, значення та обліково-інформаційне забезпечення процесу контролінгу / Т. Королюк, С. Співак // Галицький економічний вісник. — Т. : ТНТУ, 2022. — Том 78-79. — № 5-6. — С. 58–64.
22. Королюк Т., Співак С., Капустяк Р. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку на підприємстві. Галицький економічний вісник. 2024. Том 89. № 4. С. 63-69. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04.063
23. Королюк Т.М. Цифрова трансформація інформаційних процесів: досвід вітчизняних підприємств. Соціально-компетентне управління корпораціями в умовах поведінкової економіки: матеріали міжнар.

наук.-практ. конф. (18 лютого 2021 р.) / відп. ред. О.М. Павлова, К. В. Павлов, Л. В. Шостак, А. М. Лялюк. Луцьк, 2021. 565 с. С. 338-340.

24. Маркус О., Колесник Ю. Організація обліку та оподаткування фермерських господарств. Молодий вчений. 2020. №10(86). С. 219-222. URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-10-86-46 (дата звернення: 28.10.2024).
25. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку в селянських (фермерських) господарствах: затв. наказом Міністерства аграрної політики України від 02.07.2001 р. № 189. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0189555-01#Text (дата звернення: 24.10.2024).
26. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств: затв. наказом Мінагрополітики України від 18.05.2001 № 132. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0132555-01#Text (дата звернення: 14.11.2024).
27. Міньковська А. В., Мирончук М. В., Щеглова Т. С. Особливості оподаткування фермерських господарств: прикладний аспект. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. №16. URL: https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-16-09-01 (дата звернення: 28.10.2024).
28. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text (дата звернення: 24.10.2024).
29. Облік і звітність в оподаткуванні: навчальний посібник / Безверхий К. В. та ін. Київ: НАСОА, 2019. 506 с.

30. Облік, оподаткування та аудит : навчальний посібник / В. Я. Плаксієнко та ін. Київ: ЦУЛ. 2019. 509 с.
31. Пилипенко К., Ліпський Р. Облік у фермерських господарства: навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Київ: «Центр учбової літератури», 2021. 368 с.
32. Підопригора І. В., Харіна І. В., Кірюшкіна Ю. М. Особливості обліку та шляхи його вдосконалення у фермерських господарствах. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 34. С. 195-197.
33. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11#Text (дата звернення: 23.10.2024).
34. Податковий кодекс України : затв. Верховною Радою України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 28.10.2024).
35. Подольська І. С. Сучасний стан та напрямки удосконалення обліку і звітності суб'єктів малого підприємництва. 2023. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/29-90-93.pdf (дата звернення: 28.10.2024).
36. Подолянчук О. А., Коваль Н. І., Гудзенко Н. М. Облік в фермерських господарствах: монографія навчальний посібник. Київ: «Центр учбової літератури», 2019. 374 с.
37. Подолянчук О.А. Податок на додану вартість: сутність та стан первинного обліку. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 1. С. 82-102.
38. Порядок подання фінансової звітності: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text (дата звернення: 28.10.2024).

39. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 20.10.2024).
40. Про затвердження форм податкових декларацій платника єдиного податку: затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.06.2015 р. № 578. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0799-15#Text (дата звернення: 18.11.2024).
41. Про охорону праці: Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12 (дата звернення: 15.11.2024).
42. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. № 973-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#Text (дата звернення: 20.10.2024).
43. Ратинський В.В., Співак С.М. Синькевич Н.І. Розвиток економічного аналізу в Україні в контексті цифрової економіки. Електронний журнал "Ефективна економіка". - №7. 2023. С. 1-16.
44. Рибальченко А. М. Перспективи розвитку фермерських господарств в Україні: Матеріали III Міжн. наук.-практ. конф. «Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору». Полтава, 2020. 345 с.
45. Розтрьопа В. ФОП чи юрособа: як вигідніше оподатковувати фермерське господарство. 24Агро: веб-сайт. URL: https://agro.24tv.ua/podatki-dlya-fermeriv-2024-yaki-isnuyut-sistemi-yih-osoblivosti_n2585343 (дата звернення: 18.10.2024).
46. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 654 с.
47. Скрипник С., Лавров Р., Шепель І. Облік і оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Економіка та суспільство. 2023. №52. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-61.

48. Смакота Я. Оподаткування фермерських господарств в Україні у 2024. AgroApp: веб-сайт. URL: https://agroapp.com.ua/uk/blog/opodatkuvannya-fermerskix-gospodarstv-v-ukraini-u-2023/ (дата звернення: 24.10.2024).
49. Співак С., Королюк Т., Ковальчук І., Шаюк М. Особливості складання звітності підприємств в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2024. Том 91. № 6. С. 87-94. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.06.087
50. Співак С. Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку [Електронний ресурс] / Сергій Співак, Діана Панчишин, Михайло Скочиляс, Катерина Яремчук // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2021. — Вип. 2 (25). — С. 113-119. — Режим доступу: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ssmpbo.pdf
51. Співак С. М. Оцінка та управління ризиками як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємства – 2020. – с. 159-162. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/11/2020- 4t3-27.pdf
52. Співак С. Роль комп'ютерних програм для аналізу фінансово-господарського стану підприємства [Електронний ресурс] / Сергій Співак, Ірина Дідик, Тарас Скурський, Ольга Житко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2021. — Вип. 2 (25). — С. 702-707. — Режим доступу: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2021/21ssmgsp.pdf
53. Співак С. Управління конкурентоспроможністю підприємства в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Сергій Співак // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2014. — Вип. 1 (10). — С. 287-293. — Режим доступу до журн.: http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14ssmvsu.pdf.
54. Співак С., Королюк Т., Дерейчук О. Організаційні аспекти та інформаційне забезпечення процесу формування звітності підприємств.

Галицький економічний вісник. 2024. Том 87. № 2. С. 116-121. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.02.116

55. Співак С., Мариняк Б. Особливості формування стратегії розвитку підприємств в умовах війни. Економічний аналіз. 2023. Том 33. № 4. С. 59-65. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2023.04.059
56. Стручок В.С. Безпека в надзвичайних ситуаціях. Методичний посібник для здобувачів освітнього ступеня «магістр» всіх спеціальностей денної та заочної (дистанційної) форм навчання. Тернопіль: ФОП Паляниця В. А., 2022. 156 с.
57. Уманська В., Ткаченко А., Манзенко Є. Перспективи розвитку системи обліку та оподаткування на малих підприємствах. Економіка та суспільство. 2023. №55. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-50 (дата звернення: 28.10.2024).
58. ФГ «МАРЯН-М». YouControl: веб-сайт. https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/35440620/ (дата звернення 25.10.2024).
59. Як організувати облік у ФГ. URL: https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-spetsvypusky-dlia-ahropidpryiemstv-91-kak-organizovat-uchet-v-fx (дата звернення: 28.10.2024).
60. Ярмолюк О. Ф. Стан та перспективи обліку та оподаткування суб'єктів малого підприємництва. Сучасні виклики та тенденції розвитку обліку, оподаткування, аудиту і звітності в Україні й світі: колективна монографія. Житомир: ПП «Рута», 2020. С. 76-94.
61. S. Spivak, I. Spivak and S. Krepych, "Estimating the Competitiveness Level of Enterprises Based on the Functional Effectiveness Model," *2020 10th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Deggendorf, Germany, 2020, pp. 662-665, doi: 10.1109/ACIT49673.2020.9208969.
62. S. Spivak, S. Krepych, I. Spivak, R. Brukhanskyi and U. Tkach, "Analysis of Tax Burden in Ukraine in the Context of European Integration," *2021 11th*

International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT), Deggendorf, Germany, 2021, pp. 385-388, doi: 10.1109/ACIT52158.2021.9548630.

63. S. Spivak, T. Korolyuk, I. Spivak, S. Krepych, B. Nita and R. Brukhanskyi, "Construction of a Conceptual Model of the Accounting and Analytical System of Report Formation Under IFRS," *2023 13th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Wrocław, Poland, 2023, pp. 206-210, doi: 10.1109/ACIT58437.2023.10275676.
64. T. Korolyuk, S. Spivak, B. Seniv, M. Stetsko, M. Horodetskyy and A. Ivanova, "Advantages of Blockchain for Efficient Electronic Documents Flow in the Enterprise Accounting System," *2024 14th International Conference on Advanced Computer Information Technologies (ACIT)*, Ceske Budejovice, Czech Republic, 2024, pp. 434-438, doi: 10.1109/ACIT62333.2024.10712495.
65. Yekimov S., Sokoly I., Korolyuk T., Masenko A., Grankina N. Building the potential of an agricultural enterprise. IOP Conference Series: Earth and Environmental Science 677(2), 022075, 2021.